TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDA HALK EDEBİYATI METİNLERİNİN UZMAN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Aleyna GEZMİŞ

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDA HALK EDEBİYATI METİNLERİNİN UZMAN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

(The Evaluation of Folk Literature Texts in Turkish Language and Literature Textbooks According to Expert Opinions)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aleyna GEZMİŞ

Danışman: Doç. Dr. Hamza KOLUKISA

Erzurum

Ağustos, 2024

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Hamza KOLUKISA danışmanlığında, Aleyna GEZMİŞ tarafından hazırlanan "Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerinin Uzman Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı çalışması 29/08 /2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Bahadır GÜCÜYETER *Atatürk Üniversitesi*	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Hamza KOLUKISA *Atatürk Üniversitesi*	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Arzu ŞEYDA GÜVEN *Kafkas Üniversitesi*	Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

… /… / 20..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans "Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerinin Uzman Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

29/08/2024

Aslı ıslak imzalıdır

Aleyna GEZMİŞ

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim süresince yardımlarını esirgemeyen, çalışmalarımıza en ince detayına kadar yol gösteren, desteğini esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç. Dr. Hamza KOLUKISA'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Araştırmamızın bu aşamaya gelmesinde önemli konumda yer alan, değerlendirme aşamasında uzman olarak bilgilerini aktaran hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam boyunca manevi desteğini esirgemeyen, araştırmanın her araştırmasında yardımcı ve bu zorlu süreçte yanımda olan değerli kuzenim Muhammed Akif Kurtuluş'a ve ismini yazamadığım tüm dostlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

İyi bir eğitim almam için bütün olanaklarını sonuna kadar kullanan, gururla yaşamamın sebebi olan ve bütün zor zamanlarımda yanımda olan, eğitim hayatımın tüm kademelerinde olduğu gibi tez sürecinde de maddi ve manevi her anlamda benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Aleyna GEZMİŞ

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDA HALK EDEBİYATI METİNLERİNİN UZMAN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Aleyna GEZMİŞ

Ağustos 2024, 65 sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinin uzman görüşlerinden faydalanarak değerlendirilmesidir. Ders kitaplarındaki halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek metinlerin öğretim programı baz alınarak incelenmesi ve bu metinlerin yeterliliğinin uzman görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Çalışmada, nitel veri analiz yöntemlerinden içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının tamamı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma için seçilen 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında yürürlükte olan ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Veriler toplanırken doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri öğretim programı kazanımlarına uygunluğu göz önüne alınarak incelenmiş ve halk edebiyatı öğretiminin ne düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabından elde edilen verilerden hareketle araştırmacı tarafında geliştirilen görüşme formu aracılığıyla uzmanlarla görüşme yapılarak veriler çözümlenmiştir.

Bulgular:2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında yürürlükte olan ders kitaplarındaki halk edebiyatıyla ilgili metinlerin öğretim programı baz alınarak incelenmesi ve uzmanlar tarafından bunlara yönelik yapılan değerlendirmeler neticesinde yeterli düzeyde halk edebiyatı metninin olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuçlar: Bulgulardan hareketle 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında yürürlükte olan sekiz ders kitabından ve uzman görüşlerinden elde edilen verilere göre halk edebiyatı metinlerinin ders kitaplarında yeterli düzeyde yer almadığı, ders kitaplarının daha çeşitli örneklerle zenginleştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitapları, halk edebiyatı, uzman görüşleri, Türk dili ve edebiyatı eğitim

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE EVALUATION OF FOLK LITERATURE TEXTS IN TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TEXTBOOKS ACCORDING TO EXPERT OPINIONS

Aleyna GEZMİŞ

August 2024, 65 pages

Purpose: The purpose of this research is to evaluate the folk literature texts in the Turkish language and literature course textbooks in effect in the 2023-2024 academic year, using expert opinions. It is aimed to examine the texts in the textbooks that will be associated with folk literature based on the curriculum and to evaluate the adequacy of these texts according to expert opinions.

Method: In the study, content and descriptive analysis methods, which are among the qualitative data analysis methods, were used. All Turkish language and literature textbooks constitute the universe of the research. The textbooks in effect in the 2023-2024 academic year selected for the research constitute the sample of the research. Document review method was used while collecting data. As a data collection tool, the folk literature texts in the Turkish language and literature course textbooks in effect in the 2023-2024 academic year were examined, taking into account their suitability for the curriculum gains, and the level of folk literature teaching was determined. Based on the data obtained from the textbook, the data were analyzed by interviewing experts through the interview form developed by the researcher.

Findings: As a result of the examination of the texts related to folk literature in the textbooks in force in the 2023-2024 academic year based on the curriculum and the evaluations made by experts, it was determined that there were not enough folk literature texts.

Conclusions: Based on the findings, according to the data obtained from the eight textbooks in force in the 2023-2024 academic year and expert opinions, it has been determined that folk literature texts are not included in the textbooks at a sufficient level and that the textbooks should be enriched with more diverse examples.

Keywords: Textbooks, folk literature, expert opinions, Turkish language and literature education

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI i
TEŞEKKÜR ii
ÖZ iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR DİZİNİ viii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ ix
BİRİNCİ BÖLÜM 1
Giriş 1
Araştırmanın Amacı 3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 3
Araştırmanın Sınırlılıkları 4
İKİNCİ BÖLÜM 5
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar 5
Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarının ve Öğretim Programlarının Gelişimi 5
2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı 6
Görüşme Tekniği 8
İlgili Araştırmalar 9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 13
Yöntem 13
Araştırma Yöntemi 13
Veri Toplama Araçları 14

Çalışma Grubu 16
Verilerin Toplanması 17
Süreç/Uygulama 18
Verilerin Analizi 18
Geçerlik ve Güvenirlik 20
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 22
2018 Yılı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Halk Edebiyatı 22
9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri 25
9. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 26
9. Sınıf Öğün Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 27
10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri 29
10. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 29
10. Sınıf Düşler Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 31
11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri 34
11. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 34
11. Sınıf Gezegen Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 34
12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri 35
12. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 35
12. Sınıf Ordinat Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri 36
Alan Uzmanlarının, Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerine İlişkin Görüşleri 37
Tema 1: Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Algısına Yönelik Bulgular 37
Tema 2: Halk Edebiyatı Metinlerinin Eğitimdeki Etkisine Yönelik Bulgular 38
Tema 3: Dil ve Üsluba Yönelik Bulgular 40
Tema 4: Metin Seçimine Yönelik Bulgular 42
BEŞİNCİ BÖLÜM 45
Sonuç ve Öneriler 45

KAYNAKÇA 49
EKLER 51
Ek1. Görüşme Formu 51
Ek2. Uzman Gönüllü Katılım Formu 52
ÖZ GEÇMİŞ 53

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. *Veri Kaynakları* 15

Tablo 2. *Uzman Çalışma Grubu* 17

Tablo 3. *2018 yılı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programına Halk Edebiyatı* 24

Tablo 4. *9. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 26

Tablo 5. *9. Sınıf Öğün Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 27

Tablo 6. *10. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 29

Tablo 7. *10. Sınıf Düşler Yayınları Ders Kitabındaki Mmetinler* 31

Tablo 8. *11. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 34

Tablo 9. *11. Sınıf Gezegen Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 34

Tablo 10. *12. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 35

Tablo 11. *12. Sınıf Ordinat Yayınları Ders Kitabındaki Metinler* 36

Tablo 12. *Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Algısına Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar* 37

Tablo 13. *Halk Edebiyatı Metinlerinin Eğitimdeki Etkisine Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar* 39

Tablo 14. *Dil ve Üsluba Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar* 41

Tablo 15. *Metin Seçimine Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar* 43

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

MEB **:** Millî Eğitim Bakanlığı

TDK **:** Türk Dil Kurumu

U **:** Uzman

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Edebiyat, bir toplumun/halkın özellik ve vasıflarının bütününü edinme sürecinin en mühim esaslarından biridir. Bir ulusun hayat tarzının tüm boyutları edebiyatta yer alır (Jusdanis, 1991/1998). Kısaca edebiyat milletin kimliğinin aynası olarak görülmektedir (Alver, 2006). Her toplumun edebiyatı kendi kimliğinin yansımalarını ortaya koyar. Edebiyatla bir toplumun yapı taşlarının izlerini görebilmek mümkündür.

Edebiyat; insanı, toplumu, hatta insanlığı yanlışın, kötünün, çirkinin, hülasa her türlü ahlâkdışılığının mezbelelerinden doğrunun, iyinin, güzelin mertebelerine yükseltmelidir. Fakat bunu yaparken bir san'at ve güzel san'at olduğunu unutulmamalıdır. Mücerret ahlâk dinin ve felsefenin konusudur. Edebiyat ise bir "création esthétique"tir, güzelliği gaye edinmiş yaratıştır. (Emil, 2007).

Edebiyat, tarihin ve kültürün aynasıdır. Büyük millet sadece büyük bir edebiyat vücuda getirmiş olan değildir. Bu aynaya bakmasını bilen millet büyüktür. Türk milleti tarihler yapmış, vatanlar kurmuş bir millettir. Onun tarihte ve coğrafyadaki macerası en güzel akislerle Türk edebiyatının aynasında parıldar (Emil, 2007). Edebiyat başta gelen millî kültür unsurları arasında yer almaktadır. Bir milletin mazide yaşamış, bugün yaşamakta olan ve gelecek kuşaklarını birbirlerine, süreklilik bilinci kazandırarak, bağlayan bir köprü sayılmasından dolayı edebiyatın diğer kültür unsurları arasında kıymete değer ve önemli bir yeri vardır (Cunbur & Parlatır, 1988).

Millî kültürün temel unsurlarından birisi de dildir. Dil, ulusu oluşturan fertlerin ortak yönünü meydana getiren, en ehemmiyetli iletişim ve düşünme vasıtası olma, millî ve maneviyatı olan unsurları gelecek nesillere ulaştırma aracı olma gibi temel özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Sözün kısası, insan kişiliğinin gelişip zenginleşmesinde, ana dili hem mühim bir araç hem de amaçtır. Kişiliğin dengeli olarak gelişiminde bireysel ve sosyal bakımdan dilin büyük payı vardır (Kavcar, 1987).

Edebiyatla dil de iç içedir. *"*Dil, insanların akıllarındaki düşünceleri ve işittiklerini bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisandır*"* (Türkçe Sözlük, 2005, s. 526). Dil, insanlarla anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemin adıdır (Dilaçar, 1968). Dil başka bir deyişle lisan, bir cemiyette düşünce, duygu ve şevklerin mana ve ses yönünden müşterek olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok taraflı bir sistemdir (Aksan, 1977). Verilen dil tanımlamalarına göre dilin birçok tanımlaması yapılmaktadır. İnsanlar arası iletişimi sağlayan canlı bir unsur olarak da geçmektedir. Toplumda sürekliliği sağlayan unsurlardan birisi de dildir. Edebiyat için de dil önem taşımaktadır.

Edebiyatın kollarından biri de halk edebiyatıdır. Halk edebiyatı XI. yüzyıldan başlayarak sözlü bir gelenekle günümüze kadar süren bir dönemi içerisinde barındırmaktadır. İslamiyet öncesi dönemden bu yana halkın duygu, düşüncelerini, dilini kısacası halkla ilgili olan tüm unsurları, halkın kültürünü yansıtmaktadır. Türk dili ve edebiyatı derslerinde zengin bir geleneğiyle oluştuğundan hayli hacimli bir alanı kapsamaktadır (Albayrak, 2012).

Halk edebiyatı, edebiyat içerisinde büyük bir sahaya sahiptir. Halk edebiyatı ürünleri, (ninniler, maniler, masallar, türküler, ilahiler, halk hikâyeleri, destanlar...) öğrencilerin millî hasletlerini, inanç değerlerini, millî hassasiyetlerini, muhayyilelerini, ufuklarını ve insanî özelliklerini geliştirir. Bu sebeple Türk halk edebiyatı çocuklara ve gençlere vaktinde ve yeterince sunulmalıdır (Kafkasyalı, 2005). Görüldüğü gibi halk edebiyatı edebiyat içerisinde önemli bir yere sahiptir. İslâmiyet etkisinde gelişen halk edebiyatı geleneğini Türk sözlü edebiyatının en eski örneklerinin aynı zamanda Türk edebiyatının genel anlamda en eski örnekleri olduğu unutulmamalıdır. Bu bilgiler ışığında halk edebiyatının öğretim programları içerisindeki yerinin incelemesi ve yorumlanması gerekmektedir.

Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarında yer almakta olan halk edebiyatı öğretiminin millî kimliğin motiflerinin ve renklerinin kazandırılması yönüyle eğitimde önemli bir yere sahiptir. Halk edebiyatı, toplumu oluşturan halkın siyasi, sosyal ve kültürel gelişiminin oluşumunda tarihi hafızaya sahip bir şekilde rol almaktadır. Halkın sosyal, felsefi, psikolojik, hatta ekonomik durumu başta olmak üzere bütün taraflarını yansıtmaktadır (Kafkasyalı, 2005). Dolayısıyla da Türk dili ve edebiyatı dersleri ve ders kitapların da halk edebiyatı öğretiminin yerinin ne kadar önem arz ettiği tartışılmaz bir gerçektir. Öğrenim esnasında halk edebiyatı öğretiminde çeşitli metin örnekleriyle öğretilmesi halk edebiyatı öğretiminin verimi açsından önemli unsurlardan biridir. Bu araştırmada; 2018 yılı öğretim programı baz alınarak hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinlerin halk edebiyatının öğretiminde yeterlilik düzeyinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2023 yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinin uzman görüşlerinden faydalanarak değerlendirilmesidir. Ders kitaplarında bulunan halk edebiyatı ile ilişkilendirilecek metinlerin öğretim programı baz alınarak incelenmesi ardından belirlenen uzmanların görüşlerine göre bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

Bu bilgiler ışığında yürütülen bu araştırmanın problem cümlesi "Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerinin uzman görüşlerine göre ne düzeyde değerlendirilebilir?" olarak belirlenmiştir. Ali Kafkasyalı "Halk edebiyatı ürünleri, (ninniler, maniler, masallar, türküler, ilahiler, halk hikâyeleri, destanlar...) öğrencilerin millî hasletlerini, inanç değerlerini, millî hassasiyetlerini, hayal güçlerini, ufuklarını ve insanî özelliklerini geliştirir" (Kafkasyalı, 2005, s. 63). diyerek halk edebiyatı ürünlerinin millî ve manevi değerlerin öğretilmesinde ne kadar önemli olduğunu ifade eder. Bu sebeple de öğrenciler başta olmak üzere tüm okuyucuların da halk edebiyatı ürünlerine ve bunlardaki halk kültürü unsurlarına aşina olması gerekir. Bu doğrultuda belirlenebilecek alt problemler şu şekildedir:

1. 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı öğretim programında halk edebiyatı ne düzeydedir?
2. 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında halk edebiyatı metinleri ne düzeydedir?
3. 10. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında halk edebiyatı metinleri ne düzeydedir?
4. 11. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında halk edebiyatı metinleri ne düzeydedir?
5. 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında halk edebiyatı metinleri ne düzeydedir?
6. Alan uzmanlarının, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında halk edebiyatı metinlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Araştırmanın kuramsal çerçevesi 2022-2023 yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri uzman görüşlerinden faydalanılarak değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda da literatürde bu konu ve sınıf düzeyinde bir çalışmanın olmadığı sonucuna varılmıştır. Belirlenen konudaki çalışmaya benzer konuda bir çalışmanın da olmadığı tespit edilmiştir. Farklı disiplinlerde uzman görüşleriyle değerlendirilen çalışmaların yapıldığı gözlemlense de doğrudan Türk dili ve edebiyatı eğitimi alanında halk edebiyatı metinlerinin uzman görüşleriyle değerlendirilmesi konusuna ilişkili olan herhangi bir

çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Bu sebeple de belirlenen konuda yapılan çalışmanın diğer çalışmalara göre özgün bir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitapları içerisinde bulunan halk edebiyatı metinlerinin 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının genel amaç ve kazanımlarına uygunluğu tespit edilmiştir. Sonrasında öğretim programı baz alınarak halk edebiyatı metinlerinin incelemesi yapılmıştır. İncelemeden elde edilen veriler alanında uzman kişilerin görüşlerinden faydalanılarak detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Çalışmanın son aşamasında ise Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinin uzman görüşlerine göre ne düzeyde değerlendirilebilir olduğu tespit edilerek çıkarımlarda bulunulmuştur. Halk edebiyatı metinlerinin daha nitelikli ve verimli işlenilmesini sağlamak adına çözüm önerileri getirilmiştir. Dolayısıyla belirlenen konuda yapılmış olan çalışmanın alana ve okuyucuya büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca yapılan bu çalışmada yürürlükte olan 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerinin, halk edebiyatı öğretimi açısından hangi düzeyde katkı sağlayacağına yönelik araştırmacılara bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Uzman görüşlerinden elde edilen bilgilerle de ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinin bir değerlendirmesi yapılarak alana katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının tamamı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma için seçilen 2022-2023 yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturur. Bu ders kitapları:

- 9. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 9. sınıf Öğün Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 10. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 10. sınıf Düşler Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 11. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 11. sınıf Gezegen Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 12. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı
- 12. sınıf Ordinat Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabı

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarının ve Öğretim Programlarının Gelişimi

Ders, belirlenen bir hususta fertlere bir konuyu aktarabilme faaliyeti veya bu faaliyeti ortaya koyabilmek için ayrılan müddet olarak adlandırılır (Uyar, 2013).

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde ders kelimesini *"*Bir konuda öğretmenin öğrenciye sınıfta, belirli bir sürede verdiği bilgi, bu bilgi aktarımı için ayrılan süre. Öğrencinin öğrenmek zorunda olduğu bilgi. Bir olayın bellekte bıraktığı öğretici iz, öğüt, ibret*"* (TDK, 2007, s. 922) olarak tanımlanmaktadır. Ders, eğitim öğretim sürecinin temel ögesidir.

Ders kitabı da derslerde öğretmen ve öğrencilerin kullandığı en temel materyaldir. Ders kitapları, öğretim programlarında yer almakta olan konulara ilişkin bilgileri bir plan ve düzen dâhilinde incelemelerin ardından açıklar. İncelenip açıklanan bu konular, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendirici ve eğitici temel bir ortamı meydana getirir. Ders kitapları, öğretim sürecinin elzem olan araçlarıdır ve tanımlayıcı öğretim materyalleri olarak değerlendirilmektedir. Kitaplar, öğretimde öğretmenin öğretmenlik yeteneğini daha etkin bir şekilde kullanmasına ve daha sistemli bir biçimde sunmasına olanak sağlar (Ünsal & Güneş, 2002).

Eğitimde birincil öğrenme kaynağı da ders kitaplarıdır. Öğrenciler ders kitaplarına istedikleri zaman ve yerde ulaşabilmektedirler. Ders kitaplarının çerçevesini öğretim programları oluşturmaktadır.

Öğretim Programı, eğitim programı içerisinde belirtilen hedeflerin gerçekleşebilmesi hususunda gereklilik arz eden öğretmen, konular, fizikî olanaklar, ders gereçleri gibi unsurları kapsamaktadır. Diğer bir deyişle öğretim programı, bireye okul veya okul dışında derslerin öğretimini sağlayıp tüm etkinliklerin kazandırılmasını sağlayan yaşantılar düzeneğidir (Calp & Aslan, 2019). Öğretim programı eğitimin kalbi olarak nitelendirilerek anılmaktadır. İyi okullara sahip olunmasını isteyen öğretmen, program uzmanı ve toplumun genelini oluşturan kimseler, ilk iş olarak öğretim programlarına öncelik vermeleri gerekmektedir (İmrol vd., 2021).

1949 programından güncellenmiş programlara kadar Türk dili ve edebiyatı dersi olarak isimlendirilmiş olan bu disiplin, 2005 senesinde iki ayrı ders ve programı karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrenciyi merkeze alan ve yapılandırmacı yaklaşımı esasa alan bu program, eğitimdeki güncel gelişmeleri, yaklaşımları esas alarak hazırlanmıştır (Calp & Aslan, 2019).

1992 yılı öğretim programında edebiyat derslerinde ders işleme aşamaları "Edebiyat", "Türk Dili" ve "Kompozisyon" başlıkları altında planlanmış ve ders kitapları bu plana göre oluşturulmuştur.

2005 yılına kadar öğretim programları "Türk Edebiyatı" adı altında bir ders olarak okutulmaktadır. 2005 yılından sonra yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenen öğretim programlarıyla 2011 yılı öğretim programında edebiyat dersleri "Türk Edebiyatı" ve "Dil ve Anlatım" olarak iki ders olarak işlenmiştir.

2011 yılı öğretim programında ayrılan "Türk Edebiyatı" ve "Dil ve Anlatım" dersleri 2015 yılı öğretim programında yeniden birleştirilerek "Türk Dili ve Edebiyatı" dersi adını almıştır. Ders işleme sürecinin aşamalarında "okuma çalışmaları", "yazma çalışmaları" ve "sözlü iletişim çalışmaları" başlıklarına yer verilerek planlama yapıldığı görülmüştür. Okuma, yazma ve sözlü iletişim çalışmalarının ekseriyetle aynı tür çevresinde ve birbiriyle alakalı biçimde yürütülmesine gayret edilmiştir. Böylece öğrencilerin okuma çalışmalarında elde ettikleri bilgi ve becerileri yazma ve sözlü iletişim çalışmalarıyla hayata tatbik etmeye geçirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında 2018 yılı öğretim programı baz alınarak hazırlanan ders kitapları incelenecektir. Bu sebeple de 2018 yılı öğretim programı daha yoğun bir şekilde ele alınmıştır.

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı

2018 Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı, 2018-2019 öğretim yılından başlayarak günümüze kadar uygulanmaktadır.

2018 programında, dil ve edebiyat eğitimi tür odaklı ele alınarak birbirini destekleyecek şekilde düşünülmüştür. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde öğrencilerin bedensel, duygusal ve zihinsel alanlarda sağlıklı bir şekilde gelişmesini, ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip olarak millî ve manevi değerleri benimsemelerini, hak ve sorumluluklarını yerine getirmelerini, hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak programda vurgulanan unsurlardır. Bu programın vizyonu daha kısa ve özdür. Programda diğer hedeflenenler ise bilgi teknolojilerini şuurlu kullanabilen, görüş ve tezlerini sebep ve belgelerle destekleyebilen bireylerin yetişmesidir (Calp & Aslan, 2019).

Türkiye'de 2018 yılında güncellenen ve son hâlini alan edebiyat programının yapısına bakıldığında açıklama ifadeleri net ve anlaşılır bir şekilde yapılmıştır. Türk dili ve edebiyatı dersinin kazanımları; Okuma, Yazma ve Sözlü İletişim olmak üzere üç ana başlık altında oluşturulmuştur. Öğretim programı, türü merkeze alarak hazırlanmış olup "Okuma" başlığı bölümündeki kazanımlar, "Şiir", "Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler", "Tiyatro" ve "Bilgilendirici (Öğretici) Metinler" şeklinde sınıflandırılmıştır. "Sözlü iletişim" başlığında yer alan kazanımlar ise "Konuşma" ve "Dinleme" şeklinde iki ana başlığa ayrılmıştır. Metinler vasıtasıyla öğretilmesi beklenen kazanımların hemen alt kısmında kazanımın çerçevesini ve içeriğini net bir hâle getirmeye özgü açıklamalara yer verilmiştir (Uçak & Aliyev, 2020). Öğretim Programı'nda bulunmakta olan Türk halk edebiyatı dönemi ve türlerine dair konular neredeyse öğrenim süresinin tamamına nüfuz etmiştir. *"*Divan, halk ve dünya şiirinden gelen biçim ve türler ile şaire özgü yenilikler, buluşlar ve varsa bunların geleneksel biçim ve türlerle ilişkisi ele alınır" (MEB, 2018, s. 19) ifadesinde türlerin modern ve geleneksel olarak ilişkisine değinildiği anlaşılmaktadır. 2018 yılı programı 2017 yılı taslak programı ve 2015 yılı programı birçok yönden benzerlik taşımaktadır.

2018 yılı öğretim programında *"*Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir*"* (MEB, 2018, s. 9).

2018 yılı öğretim programının "Öğretim Programlarının Amaçları" başlığı altında genel amaçları incelendiğinde öğrencilerin bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda gelişimlerini desteklemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

> "Her öğrencinin millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak*"* (MEB, 2018, s. 5) programın amaçlarındandır.

Görüşme Tekniği

Yapılacak olan çalışmada 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinleri uzman görüşleriyle birlikte değerlendirileceğinden görüşme tekniği bu çalışma için büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple de görüşme tekniği tüm detaylarıyla birlikte öğrenilmek zorundadır.

Literatür taramalarında elde edilen kaynaklardan görüşme tekniği ile ilgili tanımlamalar, bilgiler ve özellikler şu şekildedir:

Görüşme, belirlenmiş herhangi bir konuda bilgiye sahip olan veya dersin maksadına uygun olarak seçilen kişilerle karşı karşıya gelerek diyaloglarla öğrenmeyi sağlar. Bu teknik öğrencinin konu uzmanları ile sınıf dışı ortamlarda görüşmesi ile gerçekleşeceği gibi, sınıf ortamına bilirkişileri getirerek de gerçekleşebilir. Derslerin zenginleşip çeşitlenmesi maksadıyla kullanılır. Görüşmeler mevzunun niteliğine göre aileler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim önderleri, iş adamları, sanatçılar, akran grupları, bilim adamları ya da akademisyenler ile birlikte yapılabilir. Görüşmeler vasıtasıyla bilgiyi bir araya getiren öğrenci iletişimsel becerilerini de artırmış olur. Bu teknik öğrencilerin bilişsel becerilerinin yanı sıra duyuşsal yönlerinin de gelişmesini sağlar (Tan, 2013).

Görüşme genel olarak bilimsel bilgileri toplanmasına olanak sağlayan araç olarak bilinmekte ve bununla birlikte eğitim alanında da kullanılmakta olan alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından birisidir. Görüşme, eğitim alanında kazanımlarla ilgili öğrencilere sorular yönlendirilmesi ve sorulan bu sorulara karşılık olarak sözlü bir biçimde cevapların alınması şeklinde gerçekleştirilir. Görüşme, genellikle yüz yüze yapılmaktadır. Ayrıca telefonla veya anında ses ve görüntü iletebilen iletişim araçları ile de yapılabilir (Uzunöz & Aktepe, 2018).

Bu tekniğin etkinlikle uygulanabilmesi için;

- Görüşmelere uygun plan hazırlanmalıdır.
- Görüşmeni nasıl yapılacağına dair öğretiler sunulmalıdır.
- Yapılacak olan görüşmelerin öncesinde öğrencilerin bilirkişilere soracağı soru veya soruları hazırlamaları, görüşme yapılacak uzmandan randevu almaları (gün-yer-saat) görüşme sırasında yansız olmaları istenmelidir.
- Öğrencilere görüşmeleri hazırlık, uygulama ve sonuçlarını yazmaları için yeterli zaman verilmelidir.
- Görüşme sonuçlarından elde edilen veriler yazılı bir şeklinde hazırlanmalıdır.

- Görüşmeler, büyük ya da küçük gruplar hâlinde sınıfla tartışılmalıdır (Doğanay, 2008).

İlgili Araştırmalar

Belirlenen konu başlığıyla ilişkilendirilebilecek benzer olabilecek bazı araştırmaların değerlendirilmesi yer almaktadır.

Güven (2017), "dokuzuncu sınıf İngilizce ders kitabının öğretmen ve uzman görüşlerine göre bir değerlendirmesini" yapmıştır. Bu çalışmasında liselerde dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerin İngilizce derslerinde kitap olarak kullanılan Power Up 9 ders materyali, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretim programına göre uygunluğu incelenmiştir. Araştırmada çalışma grubunda 15 adet İngilizce öğretmeni ile değişik üniversitelerde görevli olan 5 adet İngilizce öğretim alan uzmanı ile görüşülmüştür. Veriler elde edilirken yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Bu formlar öğretmen ve uzmanlara göre ayrı ayrı hazırlanıp uygulanmıştır. Yapılan incelemelerin sonucunda İngilizce ders kitabının fizikî açıdan özellikleri ve öğretim programının ulaşması gereken hedefler yönünden ihtiyaçları karşıladığı ortaya çıkmıştır. Yalnız kitabın muhteva, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme kapsamında birçok açıdan yeterli olmadığı olduğu tespit edilmiştir.

Alk (2021), "ortaokul müzik dersi öğretim programının öğretmen ve uzman görüşlerine göre bir değerlendirmesini" yapmıştır. Ortaokul 7. sınıf müzik dersi öğretim programının öğretmen ve uzman görüşü doğrultusunda program geliştirme ilkelerine uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada tüm öğrenme alanlarının kazanımlarına ulaşılabilirliği, kazanımların arasındaki ilişkilerin uygunluğu ve program unsurlarına yönelik değerlendirme etrafında programda buluna öğelerin program geliştirme ilkelerine uygun olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sürecinde beş öğretmen, sekiz eğitim programı uzmanı ve beş müzik eğitimi uzmanı olmak üzere toplam on sekiz katılımcı yer almaktadır. Verileri toplarken "Kazanım Ulaşılabilirlik Düzeyi Belirleme Formu, Öğretmen Görüşme Formu, Program Geliştirme Uzmanı Görüşme Formu ve Müzik Eğitimi Uzmanı Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırmadan edinilen verilerden "Müziksel Algı ve Bilgilenme" ve "Müziksel Yaratıcılık" öğrenme alanlarına ait kazanımların büyük miktarda gayesine ulaşmadığı, içeriğin anlamlılığı, aşamalılık ve diğer derslerle ilişkilendirilmesi maddelerine ulaşmadığı; "dinleme-söyleme" ve "Müzik Kültürü" alanlarına dair kazanımların ise genel olarak hedefine ulaştığı görülmüştür. Fakat Türk müziğinin makamsal yapısı ve ses grupları oluşturmayla ilişkilenen kazanımların amacına ulaşmadığı neticesine varılmıştır.

Hazım (2019), "Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki hikâye ve roman türlerinin metinleri değerler eğitimi açısından incelemiştir". 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında bulunan hikâye ve roman türleri metinlerinde 2018 yılı öğretim programında bulunan kök değerlerine ne sıklıkla ve nasıl yer verildiğini tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma neticesinde 2018 yılında MEB Yayınları'nın yayınladığı Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer almakta olan 42 hikâye ve roman metninde toplam 374 kök değer ifadelerinin var olduğu tespit edilmiştir.

Altundal (2021), "Ortaöğretim 2. kademe Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki kadın imajının -100 temel eser serisi kapsamında- Türk romanları açısından bir değerlendirilmesi" yapılmıştır. Araştırmada 2019-2020 eğitim-öğretim yılının ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabında belirlenen 14 romandan alınan metinlerde yer almış kadın karakterlerle toplumdaki kadının hangi rol ve görevler ile yansıtıldığı araştırılmıştır. Var olan kadın karakterlerde öğrencilerde istendik davranış oluşturabilmek adına yazarlar *Murtaza, Üç İstanbul, Yaprak Dökümü* gibi romanlarda toplumda olmasını istedikleri kadın imajını olumsuz karakterler üzerinden yok olmasını istedikleri kadın imajları ile anlatırken; *Ateşten Gömlek* romanı ile de ideal kadın tipini kaleme almışlardır. Kullanılan kadınların eğitim almasının önemi ön plana çıkarılmıştır.

Güder (2019), "2018 Türk dili ve edebiyatı öğretim programına uygun hazırlanmış ders kitaplarındaki Türk halk edebiyatı metinlerini incelemiştir." Programa göre düzenlenen ders kitaplarındaki Türk halk edebiyatı dönemi metinlerine yer verilme durumu, bu metinlerin tarzlarının özelliklerini yansıtma durumuna, metni anlama ve çözümleme alanındaki, soruların mevzunun öğrenilmesinde katkısı olup olmadığı belirlenmiştir. Sonuca baktığımızda Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında, Türk halk edebiyatı metinlerinden dinî-tasavvufî halk edebiyatı dönemine yetersiz bir biçimde yer verildiği görülmüştür. Ders kitaplarında bulunan metinlerin seçimi konusunda daha dikkatli bir çalışmaya önem verilmesine gerek duyulduğu görülmüştür.

Topçuoğlu (2006), "ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinde bulunan metin sonu sorularının temel eğitim Türkçe programında amaçlanan davranışlara uygunluğunu incelemiştir." Türkçe ders kitaplarında bulunan halk edebiyatı metinlerini ve bu metinler üstünde oluşturulan çalışmaların Türkçe öğretimin üzerindeki tesirlerini ilköğretim ikinci kademe tüm sınıf seviyesinde 3 adet ders kitabı ve içeriğinde bulunan 15 adet metnin yanında konuyla alakalı birçok kaynaktan tarama yapılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak 2005-2006 yılında tavsiye edilen 26 adet ikinci kademe Türkçe ders kitabı için belirlenen halk edebiyatı metinleri Türkçe öğretimine dayanak sağlayan,

kolaylaştırıcı, geliştirmeye yönelik, betimleyici vb. içerikten uzaklığı sebebiyle yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Kurtoğlu (2015), "Türk edebiyatı dersi öğretim programında yer alan halk edebiyatı konularıyla ilgili kazanımlara ilişkin öğretmen görüşleri (Ankara ili örneği) üzerine bir çalışma" hazırlamıştır. Araştırmada 2014-2015 senesinde Ankara ili merkez ilçelerindeki liselerde görev yapmakta olan Türk dili ve edebiyatı dersi öğretmenleri öğretim programında bulunan halk edebiyatı dönemi konularına ilişkin kazanımlara ait olan düşüncelerini tespit etmek maksadıyla meydana gelmiş temel problem doğrultusunda belirlenen konular hakkındaki görüşleri ile alakalı olan meslekî kıdem, cinsiyet, okul türü gibi değişkenlerine bağlı olarak anlamlı farklılık gözükmezken katılımcıların hizmet içi eğitimine sahip olup olmama durumu kendilerine göre anlamlı farklılık ilişkisi göstermektedir. Sonuç olarak bakıldığında araştırma için belirlenen her konu başlığının belirlenen değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek tek belirtilmiş anlamlı farklılık gösteren ve göstermeyen her konu ayrıntılarıyla ifade edilmiştir.

Al (2020), "10. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında bulunmakta olan metinlerin kelime evreni bakımından incelenmesi üzerine bir çalışma" hazırlamıştır. Bu araştırmada 10. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabında kullanılmakta olan metinlerin sözcük evreni sözcük bilim yönünden ele alınarak incelenmiştir. Kitabın "Hikâye", "Şiir", "Destan/Efsane", "Roman", "Tiyatro", "Anı", "Haber Metni" ve "Gezi Yazısı" başlıklı ünitelerde bulunan "Okuma" kısmındaki metinler seçilerek ve toplam 38 adet metnin sözcüklerinde sıklık bulunmuştur. Sürekli bir biçimde kullanılan ilk 100 kelime ile İlyas Göz' ün meydana getirdiği Türkçe'nin Kelime Sıklığı Sözlüğü'nde yer almakta olan kelimeler kıyaslanmıştır. Kıyaslanan kelimelerin ekseriyetinde bu sözlüğe uygun bir şekilde belirlenmiş olduğu görülmüştür. Metinlerde yer almakta olan kelimeler; isim, sıfat, zarf, gibi sözcük türlerine göre gruplandırılmıştır. Sonuç olarak ünite başlıkları altında bulunmakta olan metinler edebiyat tarihi kronolojisi ile sıralaya koyulmuştur. Bu sıralama da metinlerde ki kelimelerin geçmişten günümüze kadar geçirmiş oldukları aşamaların görülmesi bakımından önem taşımaktadır. Bununla beraber İslâm dininin kabul edilmesiyle dilimize girmiş olan Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerle 19. yüzyıl itibariyle Batı medeniyetinin tesiri altında kalma sonucu metinlere akseden Fransızca sözcükler yoluyla dilin zamanla atlattığı değişiklikler de izlenebilmektedir.

Kılıç (2019), "Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabı (2017-2018) hakkındaki görüşleri (Ankara ili Çankaya örneği)" adlı bir çalışma hazırlamıştır. Bu araştırmada 2017-2018 senesinde yürürlükte olan 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabına ilişkin Ankara ilindeki Çankaya ilçesinde bulunan Anadolu, Fen ve

Anadolu İmam Hatip Liseleri… gibi her tür lisede Türk dili ve edebiyatı dersinde görev alan 100 öğretmeninin görüşüne başvurulmuştur. Erişilen bulgulardan elde edilmiş olan görüşler üzerine yorumlamalarda bulunulmuştur. Yapılan çalışmanın sonucunda ders kitabı görsel tasarım yönünden etkili olduğu tespit edilmiştir. Sadece ders kitabı, görsel açıdan dikkat çekmemesi ve merak uyandırmaması itibariyle yetersiz olduğu sonucun ulaşılmıştır. İçerik başlığı içerisinde, ders kitabı öğrencilerin teknolojiyle ilgili unsurları kullanımı konusunda teşvik etmemesi, gramere ilişkin bahislerin anlatımının bulunmaması, yer almakta olan konu başlıklarının her tür liseye göre uygunluğu konusunda sorunlarla karşılaşılması yönünden yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Ders kitabının ölçme ve değerlendirmeye göre incelendiğinde ise, hazırlık çalışmalarının ilgi çekici olmadığı tespit edilmiş ve kitap bu yönden yetersiz bulunmuştur.

Arseven (2003), "İlköğretim 7. sınıf matematik ders kitaplarıyla ilgili öğretmen, öğrenci ve uzman görüşleri üzerine bir çalışma" hazırlamıştır. Bu çalışmada 7. sınıf düzeyi matematik dersi ders kitaplarının öğretmen, öğrenci ve uzman görüşleriyle birlikte değerlendirilerek kitaplar hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Öğretmenler ve uzmanlara fayda sağlaması için ders kitabını değerlendirmede destek olabilecek bir ölçeğin geliştirilmesi üzerine çalışılmıştır. Çalışmada Keçiören ve Elmadağ ilçelerine bağlı olan ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan matematik dersi öğretmenleriyle belirlenmiş olan okullarda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nda ders kitaplarını hazırlama kompartımanında görevli olan uzman kişilerle çalışma yapılmıştır. Sonuç olarak araştırmada; öğretmenlerin yargılarına göre 7. sınıf matematik ders kitaplarında; başta "genel görünüm" ve "ölçme ve değerlendirme" başlıkları olmak üzere, "fiziksel özellikler", "içerik" ve "öğrenme-öğretme içeriklerine uygunluk" bahislerinde eksikliklerin var olduğu, dersin kitaplarının "matematik programına uygunluğu" ve "dil ve anlatım özellikleri konusunda" yetkin olduğu yalnız ders programı hususunda yetersizliklerin olduğu ve değişikliğe gidilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.7. sınıf öğrencilerinin ise bu konudaki görüşleri öğretmen görüşleri ile benzerlik taşıdığı görülmüş; ders kitaplarının "öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanımında", "öğrenme ve öğretme ilkelerine uygunluk" ve "ölçme değerlendirme durumlarında" noksanlıklarla karşılaşılmıştır.. Uzmanlardan varılan görüşlere göre ise, "Ders Kitapları Yönetmeliğine uygunluğu", "geliştirilmesi" ve "ders programındaki yeni yaklaşımların ders kitaplarında kullanılması" konu başlıklarında eksikliklere rastlanmıştır. Uzmanlarca; bu eksikliklerin asıl kökeni matematik ders programıdır ve programda değişikliğe gidilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma, ortaöğretim düzeyinde kullanılan Türk dili ve edebiyatı derslerinde yürürlükte materyal olarak kullanılan 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerinin ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programına uygunluğuna dair uzman görüşleriyle halk edebiyatı öğretiminin ne düzeyde olduğunun tespitinin incelenip değerlendirildiği nitel araştırma çalışmasıdır. "*Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırmadır"* (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 37). Halk edebiyatı metinlerinin, öğretim süreçlerindeki etkisini ve öğretmenlerin bu metinler hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışma, nitel bir yaklaşımla katılımcıların derinlemesine görüşlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Betimsel analiz, verilerin belirli temalar etrafında toplanıp anlamlandırılmasına olanak tanır.

Araştırmada, yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki halk edebiyatında metinleri ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programına uygunluğu açısından incelenip uzman görüş ve düşünceleriyle bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme aşamasında da görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme, belirlenmiş bir mevzu üzerine malumat almak amacıyla, en az iki kişi tarafından sözlü bir biçimde yürütülmekte olan bir iletişim aşamasıdır (Cansız-Aktaş, 2019). Creswell'e (2020, s. 281) göre görüşme, araştırma yapan kimselerin bir veya birden çok katılımcıya açık uçlu ve genel bir sorular sorarak katılımcılardan alınan cevapları kayıt altına almasıyla gerçekleştirilir. Araştırmacı daha sonra verileri yazıya dökerek analiz için bilgisayar ortamına aktarır. Görüşme türleri çeşitli yazarlarca farklı başlıklarla sıralanmıştır. Literatür taramalarında en yaygın olan görüşme türleri Patton tarafından 1987 yılında üç gruba ayrılmıştır Bunlar sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tarzıdır. Sohbet tarzı görüşme, genel olarak araştırmacının gözlem vasıtasıyla aracısız bir şekilde ortama katılmış

olduğu araştırmalar ile kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Sohbet tarzı görüşme yaklaşımında önceden belirlenmiş sorulara rastlanmaz, sorular görüşmenin akışına göre şekillenir (Cansız-Aktaş, 2019). Bu yönüyle açık uçlu, yapılandırılmamış görüşme adıyla da bilinir. Görüşme formu yaklaşımında, araştırmacı tarafından daha önce hazırlanan sorular kullanılarak görüşülen bireylerin duygu, düşünce veya deneyimlerine yönelik bilgiler elde edilebilir. Lüzumlu görüldüğü koşullarda ilave sorulara başvurularak araştırma problemi daha teferruatlı incelenebilir ve değişik yönlerden ele alınabilir. Bu yönüyle de yarı yapılandırılmış görüşme ile benzerlik taşımaktadır (Cansız-Aktaş, 2019). Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tür ise yapılandırılmış görüşmelerle benzerlik taşır. Bu yaklaşım özenle yazılmış ve belirli bir sıraya dizilmiş bir takım sorudan oluşmakta ve görüşülen her bireye hazırlanmış olan sorular aynı usulle ve dizide sorulmaktadır (Patton, 1987; Akt. Yıldırım & Şimşek, 2021).

Çalışmada yürürlükte olan 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitapları metinleri ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programına uygunluğu açısından incelenmiştir. Bu süreçte de veriler, doküman analizine göre incelenmiş, uzman görüşleriyle birlikte görüşme tekniğine başvurulmuştur. Uzman görüşlerinden elde edilen veriler, betimsel analizle birlikte temalara ayrılarak değerlendirilmiştir. Dokümanlar, nitel araştırmanın yazılı ürünlerinin iyi bir modelini oluşturur ve onlara genellikle özel bir ilgi gösteren katılımcıların hem kendi dillerinde hem de kelimeleriyle olmanın avantajını taşır. (Creswell, 2012/2020) Doküman incelemesi, hedeflenen araştırılmanın, olay veya olgulara ilişkin, bilgileri kapsayan yazılı gereçlerin tahlilini içerir. Geleneksel olarak doküman incelemesi, tarih bilimcilerinin, antropologların ve dilbilimcilerin yararlandığı bir yöntem olarak bilinmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, doküman analizi yöntemi görüşme yöntemiyle birlikte kullanılarak verilerin çeşitlenerek araştırmanın geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, görüşme formu ve ders kitaplarından elde edilmiştir. 2022-2023 yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitapları halk edebiyatı öğretimi açısından incelenip değerlendirilmek üzere seçilmiştir. Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının tamamı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma için yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan ders kitapları şunlardır:

Tablo 1. *Veri Kaynakları*

Sınıf Düzeyi	Yayın Evi	Kaynaklar
9. Sınıf	MEB Yayınları	Yücel, İ., Türkyılmaz, M. & Sağır, (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 9 ders kitabı.* MEB.
9. Sınıf	Öğün Yayınları	Akyol, M., Sonduk Karacan, Ş. & Taşkapı, A. (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 9 ders kitabı.* Öğün.
10. Sınıf	MEB Yayınları	Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. & Baycanlar, M. (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10 ders kitabı.* MEB.
10. Sınıf	Düşler Yayınları	Yıldırım, C. (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10. Sınıf ders kitabı.* Düşler.
11. Sınıf	MEB Yayınları	Yücel, İ., Türkyılmaz, M. & Sağır, (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 11 ders kitabı.* MEB.
11. Sınıf	Gezegen Yayınları	Tetik, M. & Ova, A. A. (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 11. Sınıf ders kitabı.* Gezegen.
12. Sınıf	MEB Yayınları	Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. & Baycanlar, M. (2022). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 12 ders kitabı.* MEB.
12. Sınıf	Ordinat Yayınları	Batur, H. & Elbay, O. (2020). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 12. sınıf ders kitabı.* Ordinat.

Görüşme formu; katılımcıların demografik bilgileri (cinsiyet ve öğrenim durumu) yanı sıra, ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerine ilişkin çeşitli soruları içermektedir. Formda yer alan sorular, katılımcıların metinlerin içerik ve dil özellikleri, eğitimdeki etkileri, olumlu ve olumsuz yönleri hakkında ayrıntılı görüşlerini toplamayı amaçlamaktadır. Görüşme formu,

katılımcıların halk edebiyatı metinlerine ilişkin görüşlerini derinlemesine anlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Uzmanlarla görüşme esnasında uygulanmış olan görüşme formu 7 sorudan oluşmaktadır. Form iki başlık altında sunulmuştur. İlk başlıkta görüşmenin uygulanacağı uzmanların kişisel bilgilerine yönelik sorular hazırlanırken ikinci başlık altında çalışmanın konusuna yönelik sorular hazırlanmıştır. Görüşme soruları Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerinin değerlendirilmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Sorular, halk edebiyatı öğretiminin hangi düzeyde ve ne şekilde öğretilmesine ilişkindir. Sorularda ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerinin içerik özelliklerine de değinilmiştir. Sorular, araştırmacının kendi düşüncelerini bildirmeden tarafsız bir gözle objektif bir şekilde hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular açık ve nettir. Form, aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

1. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerini nasıl buluyorsunuz?
2. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerini dersin halk edebiyatı öğretimini gerçekleştirmede ne düzeyde etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?
3. Ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri hakkında olumlu ve olumsuz eleştirileriniz nelerdir?
4. Sizce halk edebiyatı öğretiminde metin seçiminin önemi nedir? Açıklar mısınız?
5. Ders kitaplarında halk edebiyatı dönemi için hangi konuların öncelikli/kesin olarak yer almasını önerirsiniz. Gerekçeleriyle açıklar mısınız?
6. Ders kitaplarında halk edebiyatı dönemi için metin seçiminde nelere dikkat edilmesi gerekir?
7. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerinin seçiminde dil ve üslup bakımından nelere dikkat edilmesi gerekir?

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli üniversitelerde görev yapan halk edebiyatı alanında uzman olan halk bilim uzmanları oluşturmuştur. Araştırmaya 13 uzman katılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu doktora seviyesinde eğitim görmüş bireylerdir. Katılımcılar, cinsiyet dağılımı açısından dengeli bir grubu temsil etmektedir.

Bilimsel araştırma etiğine uygun olarak, üniversitelerin ve uzmanların gerçek isimleri verilmemiştir. Bunun yerine uzmanlar için "U-1, U-2…" şeklinde kodlanmıştır. Araştırmaya katılan uzmanlarla ilgili bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. *Uzman Çalışma Grubu*

Uzman Kodu	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi
U-1	Erkek	Doktora
U-2	Erkek	Doktora
U-3	Kadın	Doktora
U-4	Erkek	Doktora
U-5	Erkek	Doktora
U-6	Kadın	Doktora
U-7	Erkek	Yüksek Lisans
U-8	Kadın	Yüksek Lisans
U-9	Kadın	Yüksek Lisans
U-10	Kadın	Doktora
U-11	Erkek	Doktora
U-12	Kadın	Yüksek Lisans
U-13	Kadın	Yüksek Lisans

Çalışma grubu içerisinde yer alan uzmanların 5'i yüksek lisans eğitim düzeyine sahipken 8'i doktora eğitim düzeyindedir. Araştırmaya katılan uzmanların %53,85'i kadın, %46,15'i erkek uzmandan oluşmaktadır. Toplamda 13 uzman, çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında başlangıçta doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak 2022-2023 yılında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinleri ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı kazanımlarına uygunluğuna göre incelenmiş ve halk edebiyatı öğretiminin ne düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen veriler araştırmacı aracılığıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bu görüşme formu, öğretim programı ve ders kitaplarını tarama sonucunda ulaşılan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır. 7 adet sorudan oluşan görüşme formu, öğretim programının hedef, içerik,

öğrenme-öğretmen durumları ve değerlendirme başlıklarına göre oluşturulmuş ve araştırılan konu kapsamında her bir unsura yönelik sorular baz alınarak düzenlenmiştir.

Görüşme formu için halk bilimi alanında görev yapmakta olan öğretim üyeleri ile görüşülmüştür. Gerekli onayların ardından Google Formlar aracılığıyla görüşme formu iletilmiştir. Bu görüşmelerde uzmanlarla yapılan araştırma hakkında bilgi verilerek düzenlenmiş olan görüşme ile ilgili gerekli izinler alınmıştır.

Veriler, 2024 yılının mart ayında yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmeler, çevrim içi platformlar kullanılarak yapılmıştır. Katılımcılardan, görüşme öncesinde yazılı onay alınmıştır. Görüşme formu, katılımcıların demografik bilgileri (cinsiyet ve öğrenim durumu) yanı sıra, ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerine ilişkin çeşitli soruları içermektedir. Formda yer alan sorular, katılımcıların metinlerin içerik ve dil özellikleri, eğitimdeki etkileri, olumlu ve olumsuz yönleri hakkında ayrıntılı görüşlerini toplamayı amaçlamaktadır.

Süreç/Uygulama

Araştırma sürecinde ilk olarak yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının tamamı temin edinilmiştir. 2018 ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı ve ders kitapları hakkında ayrıntılı literatür incelemesi yapılmıştır. Yapılan araştırmalardan elde edilen veriler çalışmaya eklenmiştir. Çalışmanın amacı, yöntemi, verilerin toplanması, toplanan verilerin nasıl analiz edileceği, geçerlik ve güvenirliğin nasıl sağlanacağından bahsedilmiştir.

Çalışmanın ilerleyen aşamalarında yürürlükte olan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri tespit edilmiş, tespit edilen metinler öğretim programı baz alınarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Öğretim programı ve ders kitabının detaylı incelenmesinden sonra belirlenen uzmanlarla görüşmeler düzenlenmiştir. Ardından elde edilen veriler belirlenen uzman görüşleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Uzmanlarla görüşmenin ardından görüşme formundan elde edilen veriler kodlanarak araştırmanın bulgular kısmı bu verilere göre yorumlanmıştır. Kodlanan veriler daha sonra temaları ortaya çıkarmıştır. En nihayetinde de ulaşılmış olan bu değerlendirmelerden betimsel analizle bir sonuca varılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın veri analizi yapılırken temel hareket noktası, ders kitaplarında bulunan halk edebiyatı metinlerinin öğretim programına göre incelenmesidir. Bu süreçte de nitel veri analiz yöntemlerinden içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. İçerik analizi, belirlenmiş kurallara dayalı olarak kodlama yapılarak metindeki kelimelerin bazısı küçük içerik kategorileri

vasıtasıyla özetlenerek sistematik ve tekrarlanabilir bir teknik olarak tanımlanmaktadır. Metin veya metinlerden oluşan bir grubun içerisinde belli kavram ya da sözcüklerin mevcudiyetini kararlaştırmaya özgü yapılan çalışmaya içerik analizi denmektedir. Araştırmacılar bu sözcük ve mefhumların mevcudiyetini, anlamlarını, münasebetlerini belirler. Bunların çözümlemesini yaparak metinlerden ulaşılan iletiye ait sonuçlara varırlar. İçerik analizi genellikle diğer yöntemlerin beraberinde bilhassa gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen bilgilerin analizi aşamasında kullanılır (Büyüköztürk vd., 2020).

Yapılan çalışmada betimsel analizle öğretim programları incelenmiştir. Betimsel analiz, belirli bir konu üzerinde yapılan çalışmaların ele alınıp eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarını tanımlayıcı bir boyutta değerlendirilmesini içeren sistematik çalışmalardır (Çalık & Sözbilir, 2014). Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde düzenlenir ve betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Veriler analiz edilirken ilk olarak veriler temalara ayrılmış, ardından bu temalar etrafında betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Görüşme formlarında yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar, içerik analizi yöntemi ile kodlanmış ve bu kodlar üzerinden temalar oluşturulmuştur.

Toplanan veriler, nitel veri analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bu süreçte izlenen adımlar şu şekildedir:

1. **Veri Transkripsiyonu:** Görüşmeler, Google Formlar aracılığıyla elde edilmiş ve ardından Excel dosyası olarak tablolaştırılmıştır.
2. **Kodlama:** Transkribe edilen veriler, öncelikle açık kodlama yöntemiyle kodlanmıştır. Bu süreçte, verilerin anlamlı ve benzer parçalara ayrılması sağlanmıştır.
3. **Temalar:** Kodlama sürecinin ardından, benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Bu temalar, araştırmanın ana bulgularını ve katılımcıların halk edebiyatı metinlerine ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır.
4. **Doğrulama:** Verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, katılımcılardan görüşmelerin transkriptlerini ve analiz sonuçlarını incelemeleri ve onaylamaları istenmiştir (katılımcı doğrulaması).

Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcı olması, bilimsel araştırmanın en mühim kriterlerinden biri olarak kabul edilir. Bu yönüyle araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik yaygın olarak kullanılmakta olan iki ölçüttür (Başkale, 2016).

Bilimsel bir çalışmada güvenirlik; çalışmayı hazırlayan kimsenin hesaplarının tutarlı, istikrarlı ve tekrarlanabilir olması ile birlikte, araştırmacıların bilgileri doğru ve etiğe uygun bir şekilde toplama ve toplanan bilgileri kayıt altına alması ile ilgilidir. Geçerlik, amaçlanan ölçmeyi gerçekleştirilebilme mertebesidir. Bilimsel sonuçların hassasiyet ve doğruluklarıyla ilişkilendirilir (Büyüköztürk vd., 2020).

Nitel araştırma yöntemlerine göre hazırlanan araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramları farklı bir isimlendirmeyle belirtilmektedir. İç geçerlik kavramının yerine inandırıcılık kavramı, dış geçerlik kavramı yerine ise aktarılabilirlik kavramı kullanılmıştır. İç güvenirlik kavramı tutarlılık kavramıyla ilişkilendirilirken dış güvenirlik kavramı ise teyit edilebilirlik kavramıyla ilişkilendirilip ifade edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Araştırmanın inandırıcılığı açısından, araştırma sürecinin bütün basamaklarında veriler ve bulgular alanında uzman olan kişilerin görüşlerine başvurularak değerlendirilmiş, elde edilen dönütler doğrultusunda araştırma süreci yürütülmüştür. Araştırmacı veri toplama araçlarına tarafsız bir gözle yaklaşarak ve verileri olduğu gibi objektif bir gözle analiz etmiştir. Bulgular kendi içinde tutarlı ve anlamlı bir şekilde oluşturulmuştur.

Aktarılabilirlik, araştırmadan elde edilen sonuçlarının genellenebilirliğine ilişkindir. Araştırmacı, çalışmanın her aşamasını ayrıntılarıyla ele alıp incelemiş ve okuyucuyu da bilgilendirmiştir. Detaylı bir içerik analizi ve araştırmada veri toplamak için yeterli zaman ayrılarak araştırmacının çalışma yapılan konuyu detaylıca anlaması için derinlemesine bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen tüm verilerden de bir sonuç ortaya çıkarılmış ve verilerin doğrudan alıntılar da kullanılarak ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi sağlanmıştır.

Tutarlılık, araştırmanın sonuçlarının verilerle uyum içinde olmasına dikkat edilmiştir. Veri toplama aracıyla elde edilen veriler, araştırma sorularının icap ettiği biçimde detaylı ve maksada uygun bir biçimde bir araya getirilmiştir. Araştırmacı topladığı verilere dışarıdan birinin gözüyle bakarak tutarlı davranıp davranmadığını sorgulamıştır. Ayrıca bu süreçte dışarıdan bir araştırmacıdan yardım talep edilerek verilerin tahlilinde ulaşılan sonuçların ham veriler ile kıyaslanarak teyit edilip edilmediği kontrol edilip titizlikle düzenlenmiştir.

Teyit edilebilirlik için, araştırmanın yöntemleri ve aşamaları ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış veri toplama sürecinin her aşamasında gerçekleştirilen unsurlar açıkça ifade edilmiştir. Ortaya konulan verilerle sonuçlar açık bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Ham veriler başka okuyucu veya araştırmacıların inceleme yapabilmeleri açısından uygun bir şekilde saklanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

2018 Yılı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Halk Edebiyatı

Türkiye'de 2018'de güncellenen ve son halini alan yeni edebiyat programıdır. 2018 programında dil ve edebiyat eğitimi tür odaklı ele alınarak birbirini doğrulayacak şekilde düşünülmüş ve 2018-2019 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Türk dili ve edebiyatı dersi kazanımları; Okuma, Yazma ve Sözlü İletişim olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Öğretim programı, "Okuma" bölümündeki kazanımlar, "Şiir", "Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler", "Tiyatro" ve "Bilgilendirici (Öğretici) Metinler" şeklinde sınıflandırılmıştır. Sözlü iletişim kazanımları ise "Konuşma" ve "Dinleme" şeklinde iki ana başlığa ayrılmıştır. (Uçak & Aliyev, 2020). Öğretim Programı'nda Türk halk edebiyatı ve türleriyle ilgili konular hemen hemen öğrenim süresinin tamamına yayılmıştır. *"Divan, halk ve dünya şiirinden gelen biçim ve türler ile şaire özgü yenilikler, buluşlar ve varsa bunların geleneksel biçim ve türlerle ilişkisi ele alınır"* (MEB, 2018, s. 19) ifadesinde türlerin modern ve geleneksel olarak ilişkisine değinildiği anlaşılmaktadır. 2018 yılı programı 2017 yılı taslak programı ve 2015 yılı programı birçok benzerlik taşımaktadır.

2018 yılı öğretim programında *"Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir."* (MEB, 2018, s. 9)

2018 yılı öğretim programının "Öğretim Programlarının Amaçları" başlığı altında genel amaçları incelendiğinde öğrencilerin bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda gelişimlerini desteklemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Öğrencilerin günlük hayatta temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış kazandıkları bu bilgileri de gündelik hayatta kullanan bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Her öğrencinin *millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak* (MEB, 2018, s. 5) programın amaçlarındandır.

"Öğretim Programının Özel Amaçları" başlığı altında halk edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek: "*Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları"* (MEB, 2018, s. 12) ifadesi yer almaktadır. Halk edebiyatı öğretiminde eserler üzerinden halk edebiyatı ürünlerinin öğrencilerde millî, manevi vb. değerlerinin güçlendirilmesi beklenmektedir.

"Ders Kitabı Yazımında Dikkat Edilecek Hususlar" ve "Ders Kitabına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlıklarında halk edebiyatı öğretimi ile ilişkilendirilebilecek maddeler şunlardır:

"Metin ve Türle İlgili Açıklamalar: Bu bölümde metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanır.

Yazarın/Şairin Biyografisi: Metin yazarının kısa biyografisi ve önemli eserlerine yer verilir. Çeviri metinlerde çevirmenin biyografisine yer verilmez.

Metinlerde Türk milletinin bölünmez bütünlüğüne; millî, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerine aykırı unsurlar yer almamalıdır.

Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalıdır." (MEB, 2018, s. 12)

2018 yılı öğretim programında halk edebiyatı öğretimine ilişkin kazanımlar incelendiğinde Okuma başlığında yer alan kazanımlar:

"*Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.*

Şiirde/metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler.

Şair/yazar ile şiir/metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir." (MEB, 2018, ss. 20-26)

2018 yılı Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programında yer almakta olan ünite, süre ve içerik tabloları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 3. *2018 yılı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında Halk Edebiyatı*

Sınıf	Ünite	Tür	Açıklamalar
9. Sınıf	3. Ünite	Şiir	Cumhuriyet döneminden hece ölçüsüyle yazılan iki şiir örneği
9. Sınıf	4. Ünite	Masal/Fabl	Türk halk edebiyatında bir masal örneği Doğu edebiyatından bir masal örneği Batı edebiyatından bir fabl örneği
10. Sınıf	1. Ünite	Giriş	Türk edebiyatının tarihî dönemlerine ilişkin örnek metin
10. Sınıf	2. Ünite	Hikâye	Dede Korkut hikâyelerinden bir örnek, İki halk hikâyesi örneği
10. Sınıf	3. Ünite	Şiir	İslâmiyet'in kabulünden önceki Türk şiirinden bir koşuk, bir sagu örneği, Halk edebiyatından bir ilahi ve bir nefes örneği, Halk edebiyatından üç mâni (düz, kesik ve yedekli mâni) ve bir türkü örneği, Halk şiirinden bir koşma örneği
10. Sınıf	4. Ünite	Destan/Efsane	Türk halk edebiyatından bir efsane örneği, İslamiyet'in kabulünden önceki dönemden bir destan örneği, İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemden bir destan örneği, 1923-1980 dönemi Türk edebiyatından bir yapma destan örneği
10. Sınıf	6. Ünite	Tiyatro	Geleneksel Türk tiyatrosundan iki metin örneği (Karagöz, orta oyunu)
11. Sınıf	3. Ünite	Şiir	Cumhuriyet'in ilk döneminden hece ölçüsüyle yazılmış bir şiir örneği
12. Sınıf	3. Ünite	Şiir	Cumhuriyet sonrası halk şiirinden iki şiir örneği

2018 yılı öğretim programında halk edebiyatına ilişkin toplam 18 açıklama yer alır. Bu açıklamalarda toplam 27 metin bulunmaktadır. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen açıklamaların türlere ve sınıf düzeylerine göre detaylı açıklaması yapılırsa "Şiir" türünün 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeylerinin hepsinde var olduğu ve bu sınıf düzeylerinde 14 metnin, "Masal/Fabl" türünün sadece 9. sınıf düzeyinde 3 metnin, "Giriş" türünde 10. sınıf düzeyinde 1 metin, "Hikâye" türünün 10. sınıf düzeyinde 3 metnin, "Destan/Efsane" türünün 10. sınıf düzeyinde 3 metnin ve son olarak "Tiyatro" türünün 9. sınıf düzeyinde 3 metin yer alırken 10. sınıf düzeyinde 2 metnin yer aldığı gözlemlenmiştir. 2018 programındaki türler de sınıf düzeylerine göre farklı metin sayısına sahiptir. Halk edebiyatına ilişkin açıklamaların 2018 yılı öğretim programında sadece "Şiir" türündeki metinlerin dört sınıf düzeyinin tamamında işlenen bir tür olduğu tespit edilmiştir. Diğer türler tek sınıf düzeyinde ve şiir türüne oranla daha az sayıda metinle işlendiği görülmüştür.

2018 yılı programında "Şiir" türünün işlendiği sınıf düzeylerinde halk şiirinden koşuk, sagu, ilahi, nefes, mâni, türkü, koşma türlerine ve Cumhuriyet dönemine ait bir halk şiir türlerinin her birine ait örnek metinler ders kitabında sunulmaktadır. Şiire oranla ikinci sırada fazla açıklama bulunduran tür "Destan/Efsane" dir. Bu türün işlediği sınıf düzeyinde İslamiyet'in kabulünden önceki döneme ait bir efsane, İslamiyet'in kabulünden sonraki döneme ait bir destan ve 1923-1980 döneminde bir yapma destan örneği ders kitabında yer almaktadır. "Masal/Fabl", "Hikâye" ve "Tiyatro" türlerinde iki ya da üç metin türünün yer aldığı belirlenmiştir.

İşlenen konuya ait örnek metinler verilerek metin temelli bir öğretimin yapıldığı gözlemlenir. Açıklamalar diğer öğretim programlarına göre az da olsa artırılmış olsa da halk edebiyatı öğretimi meselesinde yeterli öğretimin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Az açıklamayla daha öz konu anlatımının yapılmak istense de halk edebiyatı öğretiminde eksiklikler mevcuttur.

Tablo 3'te yer alan maddelerin dışında öğretim programında geçen yazma ve sözlü iletişim başlıklarında 10. sınıflarda 3. ünite de sözlü iletişim başlığında, 4. ünite de yazma ve sözlü iletişim başlığında, 6. ünite de sözlü iletişim başlığında halk edebiyatıyla ilişkilendirilebilecek maddeler bulunmaktadır.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Bu başlık altında program baz alınarak halk edebiyatı kapsamında öğrencilere öğretilecek konular, türler ve metinler 9. sınıf düzeyinde MEB ve Öğün Yayınları'nın ders kitapları iki farklı araştırmacı ve uzman tarafından incelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle her iki ders kitabında da halk edebiyatı konularının ele alınışında genel olarak hangi

konularda yoğunlaştıklarına ve hangi hususlara önem verildiğine dair genel bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılmıştır.

9. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 9. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. *9. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Âşık Veysel, Güzelliğin On Par'etmez Ömer Bedrettin Uşaklı, Yayla Dumanı Necip Fazıl Kısakürek, Kaldırımlar Ruhsatî, Bir Vakte Erdi Ki Bizim Günümüz (5. kıta) Karacaoğlan, Dağlar (2. kıta) Abdurrahim Karakoç, Anadolu'da Bahar (ilk kıta)
4. Ünite	Masal/Fabl	Eflatun Cem Güney, Masallar H. C. Andersen, Andersen Masalları Binbir Gece Masalları La Fontaine'den Masallar

9. sınıf MEB Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 10 metin bulunmaktadır. 9. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 5 şiir bulunmaktadır. Bunlardan ilki okuma çalışması olarak hazırlık aşamasında biçim yönünden inceleme yapılması açısından âşık tarzı halk şiirinden bir örnek olan Âşık Veysel'in Güzelliğin On' Paretmez şiiridir. Cumhuriyet Dönemi'nden hece ölçüsüyle yazılan 1. metin Ömer Bedrettin Uşaklı'nın Yayla Dumanı adlı eseri yer alırken 2. metin olarak Necip Fazıl Kısakürek'in Kaldırımlar şiiri yer almaktadır. Metinleri konu bakımından belirlemek açısından hazırlık etkinliği olarak halk şairlerinden Ruhsatî'nin Bir Vakte Erdi Ki Bizim Günümüz adlı şiirinin 5. kıtası ve Karacaoğlan'ın Dağlar şiirinin sadece 2. kıtası örnek olarak yer almaktadır.

Konularına göre şiir türleri işlenirken pastoral şiir türüne örnek olarak Abdurrahim Karakoç'un Anadolu'da Bahar şiirinin sadece ilk kıtası verilmiştir. Ömer Bedrettin Uşaklı, Necip Fazıl Kısakürek ve Abdurrahim Karakoç'a ait olan metinler doğrudan halk edebiyatı ürünü değildir. Hece ölçüsü ve pastoral şiir türü örnekleri olması bakımından halk edebiyatıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğü için tabloda yer almaktadır.

9. sınıf 4. ünite olan Masal/Fabl ünitesinde 3 masal, 1 fabl olmak üzere toplam 4 metin bulunmaktadır. 1. metin olarak Eflatun Cem Güney'in Masallar adlı metnine yer verilmiştir.

Türk ve dünya edebiyatındaki masallarda alınan parçalara örnek olarak Andersen'in Andersen Masallarından bir parça verilmiştir. Ünitenin 2. metni olarak Binbir Gece Masalları'ndan alınan Şehzade ile Gulyabani masalı yer almaktadır. Batı edebiyatından bir fabl örneği olarak La Fontaine Masalları'ndan, Aslan ile Fare fablı seçilmiştir.

Ders kitabında toplam 9 ünite bulunmaktadır. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen metinler 3 ve 4. ünitelerde bulunmaktadır. Diğer 7 ünitede (1. ünite Giriş, 2. ünite Hikâye, 5. ünite Roman, 6. ünite Tiyatro, 7. ünite Biyografi/Otobiyografi, 8. ünite Mektup/E-Posta, 9. ünite Günlük/Blog) halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek herhangi bir metne rastlanılmamıştır.

9. Sınıf Öğün Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 9. sınıf Öğün Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. *9. Sınıf Öğün Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Orhan Seyfi Orhon, Bütün Şiirleri Ömer Bedrettin Uşaklı, Yayla Dumanı Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın (1. kıta) Abdurrahim Karakoç, Bütün Eserleri1, Vur Emri Karacaoğlan, Karacaoğlan Bütün Şiirleri (4. kıta) Âşık Ömer, Âşık Ömer Divanı Âşık Ruhsatî, Âşık Ruhsatî Hayatı ve Şiirleri (3. kıta)
4. Ünite	Masal/Fabl	Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde Binbir Gece Masalları Cilt 1/1 Ezop, Masallar

9. sınıf Öğün Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 10 metin bulunmaktadır. 9. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 7 şiir bulunmaktadır. Bunlardan ilki metne hazırlık aşamasında biçim yönünden incelenmesi açısından verilen Orhon Seyfi Orhon'un Bütün Şiirleri'nden bir kıta örnek olarak verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nden hece ölçüsüyle yazılan metin Ömer Bedrettin Uşaklı'nın Yayla Dumanı adlı eseri yer alır. Şiirin unsurlarından dörtlük tanıtılırken Âşık Veysel'in Dostlar Beni Hatırlasın şiirinin ilk kıtası örnek olarak verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nden hece ölçüsüyle yazılan 2. metin Abdurrahim Karakoç'un Emmoğlu adlı şiiridir. Metin ve türle ilgili açıklamalar başlığı altında tapşırmaya örnek olarak Karacaoğlan'ın Ala Gözlerinin Sevdiğim Dilber şiirinden bir parça kullanılmıştır. Ahenk

Unsurları işlenirken şiirde ölçü konusunun alt başlıklarından olan hece ölçüsü unsuruna örnek olarak Âşık Ömer'in Divanı'ndan bir dörtlük yer almaktadır. 2. Etkinlikte gelenek bakımından karşılaştırmak üzere Âşık Ruhsati'nin Bir Vakte Erdi ki Bizim Günümüz adlı şiirin 3. kıtası örnek olarak verilmiştir.

Orhon Seyfi Orhon, Ömer Bedrettin Uşaklı ve Abdurrahim Karakoç'a ait olan metinler doğrudan halk edebiyatı ürününe ait olmamaktadır. Biçim ve ölçü bakımından halk edebiyatıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğü için tabloda yer almaktadır.

9. sınıf 4. ünite olan Masal/Fabl ünitesinde iki masal, bir fabl olmak üzere toplam 4 metin bulunmaktadır. Türk halk edebiyatından bir masal örneği olarak Pertev Naili Boratav'ın Zaman Zaman İçinde isimli masal kitabındaki Hüsnü Yusuf Şehzade adlı masalı verilmiştir. Doğu edebiyatından bir masal örneği 2. metni olarak Binbir Gece Masalları'ndan alınan Şehzade ile Gulyabani masalı yer almaktadır. Batı edebiyatından bir fabl örneği olarak Ezop Masalları'ndan, Aslan ile Fare fablı seçilmiştir.

Sonuç olarak MEB Yayınları ve Öğün Yayınları'nın 9. sınıf düzeyinde halk edebiyatı baz alınarak yapılan incelemede ders kitaplarında kullanılan metinler hususunda benzerlik ve farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Yeterli düzeyde halk edebiyatı metnine rastlanılmamıştır. Her iki ders kitabında da toplam 9 ünite bulunmaktadır. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen metinler 3 ve 4. ünitelerde yer almaktadır. Diğer 7 ünitede (1. ünite Giriş, 2. ünite Hikâye, 5. ünite Roman, 6. ünite Tiyatro, 7. ünite Biyografi/Otobiyografi, 8. ünite Mektup/E-Posta, 9. ünite Günlük/Blog) halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek herhangi bir metne rastlanılmamıştır.

3. ünite Şiir ünitesinde MEB Yayınları'nda 3 metin yer alırken Öğün Yayınları'nda 7 metin yer almaktadır. 3. ünite olan Şiir ünitesinde hazırlık aşamasında MEB Yayınları Güzelliğin On Par'etmez şiirine yer verirken Öğün Yayınları'nda Orhan Seyfi'nin bir şiirine yer verilmiştir. Her iki ders kitabında da ilk metin olarak Yayla Dumanı şiiri kullanılmıştır. 2. metin olarak MEB Yayınları'nda Kaldırımlar şiiri kullanılırken Öğün Yayınları'nda Emmoğlu şiiri kullanılmıştır. Öğün Yayınları kitabında etkinlikler kısmında örnek olarak farklı sanatçıların eserlerinden bir kıta verilmiştir. 4. ünite olan Masal/Fabl ünitesinde MEB Yayınları'nda 4 metin yer alırken Öğün Yayınları'nda 3 metin yer almaktadır. İlk metin olarak MEB Yayınları'nda Tasa Kuşu masalı bulunurken Öğün Yayınları'nda Hüsnü Yusuf Şehzade adlı masalı bulunmaktadır. MEB Yayınları etkinlik aşamasında Andersen Masallarından bir masal örnek olarak verilmiştir. Her iki ders kitabında da 2. metin olarak Şehzade ile Gulyabani masalı kullanılmıştır. Kitaptaki metin sıralamasına göre 4. metin olarak her iki kitapta da Aslan ile Fare fablı kullanılmıştır. Fakat MEB Yayınları'nda manzum biçimde La Fontaine'den Masallar'dan alınırken Öğün Yayınları mensur biçimde Ezop Masalları'ndan alınmıştır.

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Bu başlık altında program baz alınarak halk edebiyatı kapsamında öğrencilere öğretilecek konular, türler ve metinler 10. sınıf düzeyinde MEB ve Düşler Yayınları'nın ders kitapları incelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle her iki ders kitabında da halk edebiyatı konularının ele alınışında genel olarak hangi konularda yoğunlaştıklarına ve hangi hususlara önem verildiğine dair genel bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılmıştır.

10. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 10. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. *10. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
1. Ünite	Giriş	Komisyon, Türk Edebiyatının Ana Dönemleri
2. Ünite	Hikâye	Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı Anonim, Kerem ile Aslı Anonim, Hazreti Ali Hayatı, Öğütleri, Cenkleri Anonim, Sabri Koz Halk Hikâyeleri 1 Anonim, Hikâyet-i Âşık Garip ve Bezirgân Kızı
3. Ünite	Şiir	Anonim, Koşuk Anonim, Sagu Yunus Emre, Yunus Emre III (Şiirlerinden Güldeste) (İlahi) Kaygusuz Abdal (Nefes) Anonim, Mâni (Düz, Kesik, Yedekli) Anonim, Türkü Karacaoğlan (Koşma) *2
4. Ünite	Destan/Efsane	Anonim, Efsane Anonim, Oğuz Kağan Destanı Anonim, Battal Gazi Destanı Fazıl Hüsnü Dağlarca, Üç Şehitler Destanı Nurullah Genç, 15 Temmuz Destanı Anonim, Göç Destanı Anonim, Efsane (Büyük ve Küçük Ağrı) Anonim, Ergenekon Destanı
6. Ünite	Tiyatro	Anonim, Karagöz Anonim, Kavuklu ve Pişekâr Anonim, Orta Oyun

10. sınıf MEB Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 25 metin bulunmaktadır. 10. sınıf 1. ünite olan Giriş ünitesinde 1 metin bulunmaktadır. Türk edebiyatının tarihî dönemlerine ilişkin komisyon tarafından hazırlanmış metne yer verilmiştir.

10. sınıf 2. ünite olan Hikâye ünitesinde 5 metin bulunmaktadır. Bunlardan ilki Muharrem Ergin'in Dede Korkut Kitabı'ndan alınan Duha Koca Oğlu Deli Dumrul hikâyesidir. 2. metin olarak yazarı kesin olarak bilinmeyen bir halk hikâyesi örneği olan Kerem ile Aslı hikâyesi seçilmiştir. 3. metin olarak da dinî destansı hikâye örneği olan Hazreti Ali Hayatı, Öğütleri, Cenkleri'nden Hayber Kalesi Cengi hikâyesi seçilmiştir. Metin ile tema ve dil anlatım özellikleri yönünden karşılaştırma yapmak üzere etkinlik metni olarak anonim eserlerden olan Sabri Koz Halk Hikâyeleri 1 eserinden alınan Murad Şah Hikâyesinden bir metin parçası alınmıştır. Ünite ölçme ve değerlendirme çalışmalarında farklı türden iki metnin karşılaştırılması için yazarı anonim olan Sabri Koz Halk Hikâyeleri 1 eserinden alınan Hikâyet-i Âşık Garip ve Bezirgân Kızı adlı halk hikâyesinden bir metin parçası örnek olarak verilmiştir.

10. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 8 metin bulunmaktadır. İlk metin İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nın Sözlü Dönemi'ne ait bir koşuk örneğidir. 2. metin, İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nın Sözlü Dönemi'ne ait bir sagu (Alp Er Tunga Sagusu) örneğidir. Kitapta yer alan 4. metin Dinî-Tasavvufî şiir türlerinden olan Yunus Emre'nin yazdığı Güldeste adlı kitaptan alınan ilahidir. 5. metin Dinî-Tasavvufî halk edebiyatı ürünlerinden olan Kaygusuz Abdal'ın yazdığı nefestir. 6. metin Anonim halk edebiyatı ürünlerinden olan kim tarafından yazıldığı bilinmeyen düz mâni, kesik mâni ve yedekli mâniye örnek olarak birer kıta verilmiştir. 7. metin olarak Anonim Halk edebiyatı ürünlerinden biri olan türkü (Yârim İstanbul'u Mesken Mi Tuttun) nazım biçimine örnek olarak alınmıştır. 8. metin Âşık Edebiyatı şairlerinden olan Karacaoğlan'a ait bir koşma örneğidir. Ünite ölçme ve değerlendirme çalışmalarında tür bakımından karşılaştırmak üzere Karacaoğlan'a ait bir koşma örneği (Çukurova Bayramlığını Giyerken) yer almaktadır.

10. sınıf 4. ünite olan Destan/Efsane ünitesinde 8 metin bulunmaktadır. Kitaptaki sıralamaya göre 2. metin, Sözlü Geleneğin ürünlerinden olan kim tarafından yazıldığı bilinmeyen Şahmeran ve Lokman Hekim Efsanesi'dir. 3. metin, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanlarından olan yazanı tam olarak bilinmeyen Oğuz Kağan Destanı'dır. Metin ile tema ve dil anlatım özellikleri yönünden karşılaştırma yapmak üzere etkinlik metni olarak anonim bir eser olan Köroğlu ve Bolu Bey'i Destanı'ndan alınan parça örnek olarak alınmıştır. 4. metin, İslamiyet'in kabulünden sonraki döneme ait Türk destanlarından anonim bir eser olan Battal Gazi Destanıdır. Tema, dil ve anlatım yönünden metinleri karşılaştırmak amaçlı

etkinlikte örnek olarak Hıdırellez Efsanesi örnek bir metin parçasıdır. 5. metin, yapma destan örneği olarak Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Üç Şehitler Destanı verilmiştir. Yazma bölümünde Nurullah Genç'in 15 Temmuz Destanı örnek bir metin olarak sunulmuştur. Ünite ölçme ve değerlendirme çalışmalarında açık uçlu soru olarak Göç Destanı'ndan örnek bir parça verilerek metinden hareketle destan türüyle ilgili özelliklerin yazılması istenmiştir. Tür bakımından karşılaştırmak üzere Büyük ve Küçük Ağrı Efsanesi ve Ergenekon Destanı'ndan bir parça açık uçlu soru örneği olarak verilmiştir.

10. sınıf 6. ünite olan Tiyatro ünitesinde 3 metin bulunmaktadır. 1. metin, geleneksel Türk tiyatrosu ürünlerinden olan yazanı kesin olarak tespit edilmeyen Karagöz oyunundan alınan Karagöz'ün Bakkallık adlı gölge oyunu örnek verilmiştir. 2. metin, geleneksel Türk tiyatrosu ürünlerinden Kavuklu ve Pişekâr orta oyunudur. Okuma etkinliği olan orta oyun örneği olarak Dünyada Mekân Yahud Hilekâr adlı oyununun giriş bölümü verilmiştir.

10. Sınıf Düşler Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 10. sınıf Düşler Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. *10. Sınıf Düşler Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
1. Ünite	Giriş	Komisyon, Türk Edebiyatının Tarihî Dönemleri
2. Ünite	Hikâye	Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı Anonim, Tahir ile Zühre Anonim, Hz. Ali Cenkleri
3. Ünite	Şiir	Anonim, Koşuk Anonim, Sagu Yunus Emre, Güldeste (İlahi) Pir Sultan Abdal Hayatı, Sanatı, Şiirleri, Anonim, Nefes Anonim, Mâniler (Düz, Kesik, Yedekli) Anonim, Türkü Anonim, Koşma
4. Ünite	Destan/Efsane	Anonim, Efsaneler Anonim, Oğuz Kağan Destanı Anonim, Seyyid Battal Gazi Nâzım Hikmet, Kuvâyı Milliye
6. Ünite	Tiyatro	Anonim, Karagöz Anonim, Kavuklu ve Pişekâr

10. sınıf Düşler Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 18 metin bulunmaktadır. 10. sınıf 1. ünite olan Giriş ünitesinde 1 metin bulunmaktadır. Türk edebiyatının

tarihî dönemleri adlı metin ders kitabı için birçok kaynaktan örnek metin alınarak hazırlanmıştır.

10. sınıf 2. ünite olan Hikâye ünitesinde 3 metin bulunmaktadır. İlk metin Muharrem Ergin'in Dede Korkut Kitabı'ndan alınan Duha Koca Oğlu Deli Dumrul hikâyesidir. 2. metin İslamiyet öncesi Türk edebiyatından halk hikâyesi örneği olarak Tahir ile Zühre hikâyesine yer verilmiştir. 3. metin, dinî destansı hikâye örneği olarak Hz. Ali Cenkleri'nde yer alan Muhammed Hanife Beni Gatafan Cengi adlı hikâyesi seçilmiştir.

10. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 7 metin bulunmaktadır. 1. metin, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatının destan dönemine ait alınan bir koşuk örneğidir. 2. metin, bir sagu örneğidir. Kitaptaki sıralamaya göre 7. metin, dinî tasavvufî Türk şiirine örnek olan Yunus Emre'nin Güldeste kitabında yer alan Çağırayım Mevlâm Seni adlı ilahidir. 8. metin, Pir Sultan Abdal ile ilgili bir nefes örnek alınmıştır. 9. metin anonim halk şiiri ürünlerinden olan düz mâni, kesik mâni ve yedekli mâniye örnek olarak birer kıta verilmiştir. 10 metin, anonim halk edebiyatı ürünlerinden biri olan Kesik Çayır Biçilir Mi isimli metin türkü nazım biçimine örnek olarak alınmıştır. 11. metin halk şiirinden Karacaoğlan'a ait bir koşma örneğidir.

10. sınıf 4. ünite olan Destan/Efsane ünitesinde 4 metin bulunmaktadır. Kitaptaki sıralamaya göre 2. metin, Ağrı Dağı Efsaneleri'nden Türk halk edebiyatından bir efsane örneğidir. 3. metin, Oğuz Kağan Destanı'dır. Bu metin, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatından bir destan örneğidir. 4. metin, Battalnâme destanıdır. Battalnâme, İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk edebiyatından bir destan örneğidir. 5. metin, yapma destan örneği olarak Nâzım Hikmet'in Kuvâyı Milliye adlı eserinde bulunan Yıl 1920 ve Arhaveli İsmail'in Hikâyesi seçilmiştir. Dil bilgisi bölümünde sıfat tamlaması ve imla ve noktalama üzerine çalışma yapılırken Oğuz Kağan Destanı'ndan birer parça örnek olarak verilmiştir.

10. sınıf 6. ünite olan Tiyatro ünitesinde 2 metin bulunmaktadır. 1. metin, geleneksel Türk tiyatrosu ürünlerinden olan karagöz oyununa örnek olarak Kütahya Çeşmesi isimli tiyatrosu seçilmiştir. 2. metin geleneksel Türk tiyatrosu türlerinden olan ortaoyuna örnek olarak Mahalle Baskını adlı eser yer almıştır.

Sonuç olarak MEB Yayınları ve Düşler Yayınları'nın 10. sınıf düzeyinde halk edebiyatı baz alınarak yapılan incelemede ders kitaplarında kullanılan metinler hususunda benzerlik ve farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Diğer düzeydeki kitaplara oranla metin yeterliliği daha iyi bir seviyededir. Her iki ders kitabında da toplam 9 ünite bulunmaktadır. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen metinler 1, 2, 3, 4 ve 6. ünitelerde bulunmaktadır. Diğer 4 ünitede (5. ünite

Roman, 7. ünite Anı (Hatıra), 8. ünite Haber Metni, 9. ünite Gezi Yazısı) halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek herhangi bir metne rastlanılmamıştır.

1. ünite olan Giriş ünitesinde birer metin kullanılmıştır. Her iki ders kitabında da ilk ünitede komisyon tarafından ders kitabı için hazırlanan Türk edebiyatının tarihî dönemlerine ilişkin hazırlanan birer metin kullanılmıştır. 2. ünite olan Hikâye ünitesinde MEB Yayınları'nda 5 metin yer alırken Düşler Yayınları'nda 3 metin yer almaktadır. Her iki ders kitabında da ilk metin olarak Dede Korkut Kitabından Duha Koca Oğlu Deli Dumrul hikâyesi kullanılmıştır. İkinci hikâye metni MEB Yayınları'nda Kerem ile Aslı hikâyesi kullanılırken Düşler Yayınları'nda Tahir ile Zühre hikâyesi kullanılmıştır. Dinî tasavvufî halk hikâyesi metni seçimi noktasında her iki ders kitabında da Hz. Ali Cenklerinden iki farklı hikâyeye yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda ek olarak 2 hikâye metni daha yer almaktadır. 3. ünite Şiir ünitesinde MEB Yayınları'nda 8 metin yer alırken Düşler Yayınları'nda 7 metin yer almaktadır. Her iki ders kitabında da ilk üç metin seçimi hususunda anonim metinlerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Tabloda dördüncü sırada yer alan madde MEB Yayınları'nda Kaygusuz Abdal'a ait bir nefes metni kullanılırken Düşler Yayınları'nda Pir Sultan Abdal'a ait bir nefes metni kullanılmıştır. Tablonun beşinci sırasında yer alan madde de her iki ders kitabında da anonim 3 mâni örneğine yer verilmiştir. Türkü türüne örnek olarak MEB Yayınları'nda Yârim İstanbul'u Mesken Mi Tuttun isimli türküsü örnek alınırken Düşler Yayınları'nda Kesik Çayır Biçilir Mi isimli türkü örnek olarak alınmıştır. Koşma türüne örnek olarak her iki ders kitabında da anonim koşmalara yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda Düşler Yayınlarına ek olarak 1 koşma metni kullanılmıştır. 4. ünite olan Destan/Efsane ünitesinde MEB Yayınları'nda 8 metin bulunurken Düşler Yayınları'nda 4 metin bulunmaktadır. Efsane türüne örnek olarak MEB Yayınları'nda Şahmeran ve Lokman Hekim Efsanesi kullanılırken Düşler Yayınları'nda Ağrı Dağı Efsanesi kullanılmıştır. İslamiyet'in kabulünden önceki ve sonraki dönemlerden destan örneği olarak her iki kitapta da aynı metin kullanılmıştır (Oğuz Kağan Destanı, Battal Gazi Destanı). Yapma destana örnek olarak MEB Yayınları'nda Üç Şehitler Destanı alınırken Düşler Yayınları'nda Kuvâyı Milliye metni alınmıştır. MEB Yayınları destan türüne örnek 3 metin daha kullanmıştır. Bunlar 15 Temmuz Destanı, Büyük ve Küçük Ağrı ve Ergenekon Destanı'dır. 6. ünite olan Tiyatro ünitesinde MEB Yayınları'nda 3 metin bulunurken Düşler Yayınları'nda 2 metin bulunmaktadır. Her iki ders kitabında da ilk metin olarak Karagöz oyununa ait tiyatro metinleri kullanılmıştır. Kullanılan metinler MEB Yayınları'nda Karagöz'ün Bakkallık tiyatrosuyken Düşler Yayınları'nda Kütahya Çeşmesi isimli tiyatro eseridir. 2. seçilen metin MEB Yayınları'nda Kavuklu ve Pişekâr ortaoyunuyken Düşler

Yayınları'nda Mahalle Baskını adlı ortaoyuna yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda Dünyada Mekân Yahud Hilekâr adlı ortaoyunu da örnek metin olarak kullanılmıştır.

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Bu başlık altında program baz alınarak halk edebiyatı kapsamında öğrencilere öğretilecek konular, türler ve metinler 11. sınıf düzeyinde MEB ve Gezegen Yayınları'nın ders kitapları incelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle her iki ders kitabında da halk edebiyatı konularının ele alınışında genel olarak hangi konularda yoğunlaştıklarına ve hangi hususlara önem verildiğine dair genel bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılmıştır.

11. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 11. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. *11. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları

11. sınıf MEB Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 1 metin bulunmaktadır. 11. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 1 metin bulunmaktadır. Kitapta 9. metin olarak Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları eserinde yer alan Sanat şiiri kullanılmıştır. Cumhuriyet'in ilk döneminden hece ölçüsüyle yazılmış bir şiir örneğidir. Faruk Nafiz Çamlıbel'e ait olan metin doğrudan halk edebiyatı ürününe ait olmamaktadır. Ölçü bakımından halk edebiyatıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğü için tabloda yer almaktadır.

11. Sınıf Gezegen Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 11. Sınıf Gezegen Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. *11. Sınıf Gezegen Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları

11. sınıf Gezegen Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 1 metin bulunmaktadır. 11. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 1 metin bulunmaktadır. 1 metin bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilk döneminden hece ölçüsüyle yazılmış bir şiir örneği olarak kitaptaki metin sıralamasına göre 9. metin Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları eserinde yer alan Sanat şiiri kullanılmıştır. Faruk Nafiz Çamlıbel'e ait olan metin doğrudan halk edebiyatı ürününe ait olmamaktadır. Ölçü bakımından halk edebiyatıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğü için tabloda yer almaktadır.

Sonuç olarak MEB Yayınları ve Gezegen Yayınları'nın 11. sınıf düzeyinde halk edebiyatı baz alınarak yapılan incelemede her iki ders kitabında da toplam 9 ünite bulunmaktadır. İncelenen verilerden hareketle metinler yeterli düzeyde değildir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen metinler 3. ünitede bulunmaktadır. Diğer 8 ünitede (1. ünite Giriş, 2. ünite Hikâye, 4. ünite Makale, 5. ünite Sohbet ve Fıkra, 6. ünite Roman, 7. ünite Tiyatro, 8. ünite Eleştiri, 9. ünite Mülakat/Röportaj) halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek herhangi bir metne rastlanılmamıştır.

3. ünite olan Şiir ünitesinde birer metin bulunmaktadır. Her iki ders kitabında da örnek olarak Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları şiiri yer almaktadır.

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinleri

Bu başlık altında program baz alınarak halk edebiyatı kapsamında öğrencilere öğretilecek konular, türler ve metinler 12. sınıf düzeyinde MEB ve Ordinat Yayınları'nın ders kitapları incelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle her iki ders kitabında da halk edebiyatı konularının ele alınışında genel olarak hangi konularda yoğunlaştıklarına ve hangi hususlara önem verildiğine dair genel bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılmıştır.

12. Sınıf MEB Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2022 yılı 12. sınıf MEB Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. *12. Sınıf MEB Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Âşık Veysel Şatıroğlu, Uzun İnce Bir Yoldayım Âşık Feymani, Anadolu'm

12. sınıf MEB Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 2 metin bulunmaktadır. 12. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 2 metin bulunmaktadır. Kitaptaki metin sıralamasına göre 17. metin olarak Âşık Veysel Şatıroğlu'nun Uzun İnce Bir Yoldayım şiiri örnek verilmiştir. 18. metin olarak ise Âşık Feymani'nin Anadolu'm adlı şiiri örnek olarak kullanılmıştır. Seçilen bu iki şiir Cumhuriyet sonrası halk şiirine örnektir.

12. Sınıf Ordinat Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Ders Kitabı Metinleri

2020 yılı 11. Sınıf Ordinat Yayınları Türk dili ve edebiyatı dersi, ders kitabında bulunan metinlere ilişkin ünite, tür ve metin başlıkları halk edebiyatı dönemi kapsamında incelenmiştir. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen maddeler tablo hâlinde tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. *12. Sınıf Ordinat Yayınları Ders Kitabındaki Metinler*

Ünite	Tür	Metin
3. Ünite	Şiir	Âşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın Abdurrahim Karakoç, Vur Emri

12. sınıf Ordinat Yayınları ders kitabında halk edebiyatına ilişkin toplam 2 metin bulunmaktadır. 12. sınıf 3. ünite olan Şiir ünitesinde 2 metin bulunmaktadır. Seçilen iki şiir Cumhuriyet sonrası halk şiirine örnektir. Kitaptaki metin sıralamasına göre 17. metin olarak Âşık Veysel Şatıroğlu'nun Dostlar Beni Hatırlasın eserinde bulunan Güzelliğin On Par'etmez şiiri örnek verilmiştir. 18. metin de Abdurrahim Karakoç'un Vur Emri eserinde yer alan Suları Islatmadım şiiri bulunmaktadır.

Sonuç olarak MEB Yayınları ve Ordinat Yayınları'nın 12. sınıf düzeyinde halk edebiyatı baz alınarak yapılan incelemede her iki ders kitabında da toplam 7 ünite bulunmaktadır. Metinler yeterli düzeyde yer almamaktadır. Halk edebiyatıyla ilişkilendirilen metinler 3. ünitede bulunmaktadır. Diğer 6 ünitede (1. ünite Giriş, 2. ünite Hikâye, 4. ünite Roman, 5. ünite Tiyatro, 6. ünite Deneme, 7. ünite Söylev/Nutuk,) halk edebiyatıyla ilişkilendirilecek herhangi bir metne rastlanılmamıştır.

Her iki ders kitabında da 3. ünite de iki metin bulunmaktadır. MEB Yayınları'nda Âşık Veysel ve Âşık Feymani'den örnek metin kullanılırken Ordinat Yayınları'nda Âşık Veysel ve Abdurrahim Karakoç'tan Cumhuriyet dönemi halk şiirine örnek olarak kullanılmıştır.

Alan Uzmanlarının, Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerine İlişkin Görüşleri

Uzman görüşlerinden elde edilen veriler sonucunda temalar belirlenmiştir. Temalar ayrı başlıklarla altında toplanarak tablolar hâlinde sunulmuştur. Görüşme formundan elde edilen verilerin tematik analizi yapılmıştır. Bu analiz, katılımcıların görüşlerini ve bu görüşler etrafında ortaya çıkan ana temaları ortaya koymaktadır. Verilerden hareketle dört farklı tema açığa çıkmıştır. Bu temalar sırasıyla: Halk edebiyatı metinlerinin genel algısı, halk edebiyatı metinlerinin eğitimdeki etkisi, dil ve üslup, metin seçimi olarak belirlenmiştir.

Tema 1: Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Algısına Yönelik Bulgular

Halk edebiyatı metinlerinin genel algısı tema 1 olarak adlandırılmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen verilerle tema 1 oluşturularak tema, kategoriler, kodlar ve frekans kapsamında incelenerek maddeler hâlinde tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. *Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Algısına Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar*

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Halk Edebiyatı Metinlerinin Genel Algısı	Olumlu Yönler	Olması gereken metinlerdir.	1
		İçerik bakımından zengin ancak metinler daha detaylı olabilir.	3
		Özet niteliğinde gayet faydalı.	4
		Çeşitli ve karşılaştırmaya imkân verir.	3
		Yeterli düzeyde.	3
		İdeal	1
	Olumsuz Yönler	Genişletilebilir.	3
		Metinler etkili değil, çocukları yabancı edebiyata yönlendiriyor.	2
		Zenginleştirilebilir.	4
		Eksik	1
		Daha fazla metne yer verilebilir.	5
		Yeterli düzeyde değildir.	6
		Çok önemli halk edebiyatı metinlerine yer verilmemiş.	2
		Çeşitliliğe gidilebilir.	5
		Metinler uzun	1

Uzman görüşlerinden elde edilen verilere yönelik yapılan içerik analizinde “halk edebiyatı genel algısı” teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin olarak “olumlu yönler” ve “olumsuz yönler” kategorileri belirlenmiştir. Olumlu yönler kategorisi altı kod ve 15 frekanstan oluşurken olumsuz yönler kategorisi sekiz kod ve 28 frekanstan oluşmaktadır. Olumlu yönler kategorisine yönelik en yüksek frekans “özet niteliğinde ve faydalı” kodu olurken olumsuz yönler kategorisine yönelik en yüksek frekansın “yeterli düzeyde değildir” kodu olduğu tespit edilmiştir.

Olumlu yönler kategorisinde metinler genellikle zengin içerikli ve öğretici olarak algılanmakta. Katılımcılar, metinlerin ders kitaplarında yer almasının önemli olduğunu ve metinlerin doğru örneklerle seçildiğini belirtmişlerdir. Olumsuz yönler kategorisi ise metinlerin yetersiz kaldığı ve daha fazla çeşitlendirilmesi gerektiği yönünde eleştiriler mevcuttur. Bazı katılımcılar, metinlerin öğrencilerin ilgisini çekmekte zorlandığını ve dil açısından geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

U-4 kodlu uzman olumsuz yönler kategorisinde zenginleştirilebilir koduyla ilgili gerekçesini şöyle açıklamıştır: *“İçerik bakımından zengin ancak metinler daha da zenginleştirilebilir (Halk edebiyatının farklı ürünlerine de yer verilebilir).”* U-9, olumlu yönler kategorisinde çeşitli ve karşılaştırmaya imkân verir koduyla ilgili farklı dönemlere ait eserlerin seçilmesinden kaynaklı çeşitli eserlerin seçilmesinden kaynaklı olumlu bulduğunu ifade etmiştir. U-2, U-4 ve U-12 kodlu uzmanlar "Genişletilebilir" ifadesiyle metinlerin mevcut durumunun geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcılar, ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerinin genel olarak olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, metinlerin çeşitlendirilmesi ve daha geniş kapsamlı hale getirilmesi gerektiği yönünde görüşler bildirilmiştir. Katılımcılardan, "Genişletilebilir" ifadesiyle metinlerin mevcut durumunun geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar, metinlerin içeriğinin zengin olduğunu ancak daha detaylı incelemelerle daha etkili olabileceğini vurgulamışlardır.

Tema 2: Halk Edebiyatı Metinlerinin Eğitimdeki Etkisine Yönelik Bulgular

Halk edebiyatı metinlerinin eğitimdeki etkisi tema 2 olarak adlandırılmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen verilerle tema 2 oluşturularak tema, kategoriler, kodlar ve frekans kapsamında incelenerek maddeler hâlinde tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. *Halk Edebiyatı Metinlerinin Eğitimdeki Etkisine Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar*

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Halk Edebiyatı Metinlerinin Eğitimdeki Etkisi	Etkililik	Etkili ancak yer yer kitabın dışına çıkabiliyor.	1
		Metinler genel itibarıyla türlere göre çeşitlenmiş ancak öğretimde daha etkili olabilir.	2
		Öğrencilerin metin incelemesi açısından faydalı.	1
		Oldukça etkili	3
		Halk edebiyatı metinleri öğretim açısından yeterli düzeydedir.	1
		Örnek metinler kalıcılığı ve somutlaştırmayı artırıyor.	2
		Millî değerlerin öğretilmesi hususunda önemlidir.	4
		Metinler edebiyatın özelliklerini yansıttığı oranda öğrencide kalıcı öğrenme gerçekleşir.	1
	Uyumluluk	Halk edebiyatı öğretiminde öğrencilerin anlayacağı düzeyde metinleri olması çok önemlidir.	1
		Öğrencinin yaşına ve bilişsel gelişimine uygun olmalı.	2
		Halk edebiyatı metinlerini anlama ve kavramada oldukça önemli.	3
		Seviyeye uygun olmalı	4

Uzman görüşlerinden elde edilen verilere yönelik yapılan içerik analizinde "halk edebiyatı metinlerinin eğitimdeki etkisi" teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin olarak "etkililik" ve "uyumluluk" kategorileri belirlenmiştir. Etkililik kategorisi 8 kod ve 15 frekanstan oluşurken uyumluluk kategorisi 4 kod ve 10 frekanstan oluşmaktadır. Etkililik kategorisine yönelik en yüksek frekans "millî değerlerin öğretilmesi hususunda önemlidir" kodu olurken uyumluluk kategorisine yönelik en yüksek frekansın "seviyeye uygun olmalı" kodu olduğu tespit edilmiştir.

Etkililik kategorisinde, metinlerin eğitimde önemli bir role sahip olduğu kabul edilmektedir. Katılımcılar, metinlerin öğrencilerin bilişsel gelişimlerine katkıda bulunduğunu ve öğretimde kullanılmasının gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Uyumluluk kategorisinde ise metinlerin öğrencilerin yaş ve bilişsel gelişim düzeyine uygun olması gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar, metinlerin seçimi sırasında bu kriterlerin dikkate alınmasının önemini vurgulamışlardır.

U-9 etkililik ile ilgili açıklamasında *"10. sınıf kitaplarında her tür için bir ünite ayrılmış olması oldukça güzel olmuş. Tür özelliklerini tanımak ve daha çok örnek görebilmek adına olumlu bir durum. Aksi takdirde az zamanda çok yüzeysel kalır."* şeklinde ifade etmiştir. U-1 ise millî değerlerin öğretilmesi hususunda seçilen metinlerin önemine vurgu yapmıştır. U-10 anlama ve kavrama hususunda metinlerin öğrenci düzeyine uygun olması gerektiğine değinmiştir

Halk edebiyatı metinlerinin eğitimde önemli bir yere sahip olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Metinlerin, öğrencilerin bilişsel gelişimlerine ve yaşlarına uygun şekilde seçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bir katılımcı, "Metinler genel itibarıyla türlere göre çeşitlenmiş ancak öğretimde daha etkili olabilir" diyerek mevcut metinlerin potansiyelinin artırılabileceğini ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ise, metinlerin eğitici ve öğretici yönlerinin güçlü olduğunu ancak bazen öğrencilerin ilgisini çekmekte zorlandığını dile getirmişlerdir.

Tema 3: Dil ve Üsluba Yönelik Bulgular

Dil ve üslup tema 3 olarak adlandırılmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen verilerle tema 3 oluşturularak tema, kategoriler, kodlar ve frekans kapsamında incelenerek maddeler hâlinde tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. *Dil ve Üsluba Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar*

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Dil ve Üslup	Dil	Akıcılık, anlaşılırlık, sadelik, ilgi çekicilik önemlidir.	2
		Yazım ve noktalama hususuna dikkat edilmelidir.	3
		Dönemin dil anlatım özelliklerini göstermek adına önemli.	3
		Anlamı bilinmeyen kelimeler hakkında bilgi verilmelidir.	3
		Metinlerin orijinal yapıları korunmuş olmalıdır.	6
		Metnin dili çok sadeleştirilmeden verilmeli	4
		Dili sade ve anlaşılır metinler olmalı.	5
		Seçilen metin herkese hitap etmeli ve anlaşılmalıdır.	2
	Üslup	Anlatım detaylı ancak lisans düzeyinde olmalı.	2
		Ailesinde çevresinde duyduğu, dinlediği sözlü geleneğin ürünleri ile ilişkili metin seçimi öğrencinin derste aktif katılımcı olmasına da olanak sağlayabilir.	2
		Öğrencinin kelime dağarcığının gelişmesine olanak sağlayan metinler seçilmelidir.	4

Uzman görüşlerinden elde edilen verilere yönelik yapılan içerik analizinde "dil ve üslup" teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin olarak "dil" ve "üslup" kategorileri belirlenmiştir. Dil kategorisi 8 kod ve 28 frekanstan oluşurken üslup kategorisi 3 kod ve 8 frekanstan oluşmaktadır. Dil kategorisine yönelik en yüksek frekans "Metinlerin orijinal yapıları korunmuş olmalıdır" kodu olurken üslup kategorisine yönelik en yüksek frekansın "Öğrencinin kelime dağarcığının gelişmesine olanak sağlayan metinler seçilmelidir" kodu olduğu tespit edilmiştir.

Dil kategorisinde metinlerin dilinin akıcı, anlaşılır ve ilgi çekici olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, yazım ve noktalama kurallarına uygunluğu da önemli bir kriter olarak belirlenmiştir. Üslup kategorisinde ise anlatımın öğrencilerin seviyesine uygun olması gerektiği

belirtilmiştir. Metinlerin öğretici olması kadar, öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmesi de önemlidir

U-11 kodlu uzman dil kategorisiyle ilgili sade ve anlaşılır metinlerin olması gerektiğini şöyle ifade etmiştir: *"Dili sade ve anlaşılır metinler olmalı. Bunun için üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığı ortak çalışma yaparak metinleri yeniden yayımlayabilir."* U-5 anlamı bilinmeyen kelimelerle ilgili bilgi verilmesi gerektiğini ve verilen bu bilgilerin nazım, nesir olacak şekilde karışık örneklerle çeşitlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. U-3 ve U-7 öğrencilerin kelime dağarcığının gelişmesinde üslubun ön plana alındığına dair düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Katılımcılar, metin seçiminde dil ve üslup bakımından akıcılık, anlaşılırlık ve ilgi çekiciliğin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Metinlerin yazıldığı dönem ve bağlamla birlikte ele alınması gerektiği belirtilmiştir. "Öğrencinin yaşına ve bilişsel gelişimine uygun olmalı" şeklindeki geri bildirimler, metin seçiminde dikkat edilmesi gereken önemli hususlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, metinlerin yazım ve noktalama kurallarına uygunluğu, anlatımın sadeliği ve öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Tema 4: Metin Seçimine Yönelik Bulgular

Metin seçimi tema 4 olarak adlandırılmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen verilerle tema 4 oluşturularak tema, kategoriler, kodlar ve frekans kapsamında incelenerek maddeler hâlinde tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. *Metin Seçimine Yönelik Kategori, Kod ve Frekanslar*

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Metin Seçimi	Bağlam ve İçerik	Metnin bağlamı ile beraber ele alınması gerekiyor.	1
		Seçilen metinlerin, yazıldığı devri, devrin inançlarını yansıtması önemli.	2
		Halk edebiyatının kültürle ilişkisinin öğretimi öncelikli olmalıdır.	3
		Halk edebiyatı metin türlerinin tümü yer almalıdır.	2
		Dede Korkut'a daha çok yer verilmeli.	2
		Masal konusunun en temelden verilmesini, çocukların Türk masallarını okuyup bilmelerini istiyorum.	2
	Çeşitlilik	Metinler genel itibarıyla türlere göre çeşitlenmiş.	2
		Sırası ile zengin örnekler eşliğinde işlenmelidir.	2
		Halk edebiyatı metin türlerinin tümü yer almalıdır.	3
		Türk düşünce dünyasını yansıtan en önemli metinler destanlardır ve daha fazla yer verilmelidir.	3
		Türü en iyi temsil eden metinler seçilmelidir.	3
		Türk kültürünü yansıtması gerekir.	4
		Dönemin inanç özelliklerini yansıtan eserler olmalı.	1

Uzman görüşlerinden elde edilen verilere yönelik yapılan içerik analizinde "metin seçimi" teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin olarak "bağlam ve içerik" ve "çeşitlilik" kategorileri belirlenmiştir. Bağlam ve içerik kategorisi 6 kod ve 12 frekanstan oluşurken uyumluluk kategorisi 7 kod ve 18 frekanstan oluşmaktadır. Bağlam ve içerik kategorisine yönelik en yüksek frekans "halk edebiyatının kültürle ilişkisinin öğretimi öncelikli olmalıdır" kodu olurken çeşitlilik kategorisine yönelik en yüksek frekansın "Türk kültürünü yansıtması gerekir" kodu olduğu tespit edilmiştir.

Bağlam ve İçerik kategorisinde metinlerin yazıldığı dönemin bağlamı ile birlikte ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Metinlerin tarihi ve kültürel değerleri yansıtması gerektiği vurgulanmıştır. Çeşitlilik kategorisinde ise metinlerin türlere göre çeşitlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar, daha fazla çeşitlendirilmiş ve farklı türde metinlerin ders kitaplarında yer almasının önemini vurgulamışlardır.

U-6 seçilen metinlerin yazıldığı devrin özelliklerini yansıtmasıyla ilgili şu açıklamada bulunmuştur: *"Seçilen metinlerin, yazıldığı devri, devrin insanlarını ve insanların duygu ve düşüncelerini yansıtmasına dikkat edilmelidir. Aynı dönemde üretilmiş birden çok halkiyat ürünü olabilir. Ders kitapları için duygu ve düşünce bağlamında en zengin olanı tercih edilmelidir."* U-7, şiir konusunun ayrıntılı yer alması gerektiğini söyler. Sınıf seviyesine göre verilen türlerin bütünlük açısından dönem bazlı olarak şiirin sonrasında veya öncesinde işlenmesi gerektiğini açıklamıştır. Böylece öğrencinin zihninde halk edebiyatı bütüncül olarak inşa edilerek tam öğrenmenin gerçekleştirileceğini düşünmektedir. U-11, U-9 ve U-2, metin seçimi konusunda destanların önemini vurgulayarak en önemli değerlerin desten olduğu ve daha çok yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılar, halk edebiyatı metinlerinin bağlamıyla birlikte ele alınması gerektiğini ve yazıldığı devrin inanç ve kültürünü yansıtmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Olumlu eleştiriler arasında, metinlerin tarihi ve kültürel bağlamı yansıtma başarısı öne çıkmaktadır. Örneğin, "Örneklemler yerindedir" diyen bir katılımcı, metinlerin seçiminin genellikle doğru yapıldığını ifade etmiştir. Olumsuz eleştiriler ise metinlerin bazen yetersiz kaldığı ve dil bakımından daha akıcı olması gerektiği yönündedir. Bir katılımcı, "Metinler etkili değil, çocukları yabancı edebiyata yönlendiriyor" diyerek metinlerin daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, 2023 yılı yürürlükte olan ortaöğretimin bütün sınıf düzeylerinde okutulan sekiz tane Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki halk edebiyatı metinleri analiz edilmiştir. Sınıflara göre ders kitaplarında tespit edilen verilerden hareketle halk edebiyatı metinlerinin ne düzeyde işlendiği uzman görüşlerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma, çeşitli üniversitelerde görev yapmakta olan on üç halk edebiyatı uzmanı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel Araştırma Yöntemi ile yürütülen çalışmada, veriler; görüşme, doküman ve betimsel analiz teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla gerçekleştirilen görüşmelerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

2018 yılı Türk dili ve edebiyatı öğretim programına göre halk edebiyatına ilişkin açıklamalardan elde edilen verilere göre halk edebiyatına ilişkin toplam 18 açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamalarda toplam yirmi yedi metin bulunmaktadır. Tüm sınıf düzeylerinde tür bazlı olarak inceleme yapıldığında; şiir türünde 14 metin, masal/fabl türünde üç metin, giriş türünde bir metin, hikâye türünde 3 metin, destan/efsane türünde 4 metin ve tiyatro türünde iki metne yer verilmiştir. Şiir türünde yer alan halk edebiyatı metinlerinin diğer türlere oranla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Sınıf düzeyine göre yapılan incelemeyle 9.sınıfta beş metin, 10.sınıfta on dokuz metin, 11.sınıfta bir metin ve 12.sınıf düzeyinde iki halk edebiyatı metni olduğu gözlemlenmiştir. Sınıf düzeyi bağlamında en çok halk edebiyatı metni 10.sınıf düzeyinde bulunmaktadır. Elde edilen verilerden hareketle 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yeterli düzeyde halk edebiyatı metninin yer almadığı, sınıf düzeylerine göre halk edebiyatı metinlerinin dağılımının çeşitlenmesi gerektiği ve 9, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde halk edebiyatı metin örneklerinin düşük orana sahip olduğu belirlenmiştir.

9. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında her iki ders kitabında toplam 9 ünite vardır. Halk edebiyatı metinlerinin bulunduğu üniteler 3 ve 4. ünite içindedir. Geriye kalan yedi ünitede halk edebiyatı ile ilgili bir metne rastlanılmamıştır. Şiir ünitesi olan 3. ünitede MEB Yayınları'nda 3 metin, Öğün Yayınları'nda 7 metin bulunmaktadır. Masal/Fabla yer verilen 4. ünitede MEB Yayınları'nın ders kitabında 4 metne yer verilirken Öğün Yayınları'nda 3 metin bulunmaktadır. Seçilen metinler bağlamında ise iki yayında da benzerlik ve farklılıklar olduğu

belirlenmiştir. Şiir ünitesinde Öğün Yayınları'nda daha fazla halk edebiyatı metin örneği varken Masal/Fabl ünitesinde MEB Yayınları'nda daha fazla metin örneğinin var olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, her iki ders kitabında da halk edebiyatı metinleri açısından zenginleştirilmesi ve metinlerin iyileştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

10. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında her iki ders kitabında toplam 9 ünite bulunmaktadır. Halk edebiyatı metinlerinin bulunduğu üniteler 1, 2, 3, 4 ve 6. ünite içindedir. Diğer 4 ünitede halk edebiyatı ile ilgili metin örneği yoktur. Giriş ünitesi olan 1. ünitede her iki ders kitabında da birer metin vardır. 2. ünitede MEB Yayınları'ndan ise beş metin yer alırken Düşler Yayınları'nda 3 metin yer almaktadır. 3. ünite şiir ünitesidir. Bu ünitede MEB Yayınları'ndan 8 metin yer alırken Düşler Yayınları'ndan ise yedi metne yer verilmiştir. 4. ünite olan Destan/Efsane ünitesinde MEB Yayınları'nda 8 metin bulunurken Düşler Yayınları'nda 4 metin bulunmaktadır. 6. ünite olan Tiyatro ünitesinde MEB Yayınları'nda üç metin varken Düşler Yayınları'nda 2 metin vardır. Halk edebiyatının yer aldığı ünitelere göre Şiir ünitesinde her iki ders kitabında da metin örneğinin daha fazla olduğu görülmüştür. 10. sınıf MEB Yayınları'nın ders kitabında toplamda 27 halk edebiyatı metnine yer verilirken Düşler Yayınları'nda ise toplam on yedi metin yer almaktadır. Metin çeşitliliği açısından MEB Yayınları'nın ders kitabı Düşler Yayınları'na göre daha zengindir. Bu verilerden hareketle, 10. sınıf düzeyinde diğer sınıflara göre daha fazla ünitede metin yer aldığı tespit edilmiştir.

11. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında toplam 9 ünite vardır. Halk edebiyatı ile ilgili metin örneği yalnızca 3. ünitede bulunmaktadır. Geriye kalan sekiz ünitede halk edebiyatı örneğine hiç yer verilmemiştir. Şiir ünitesinde olan 3. ünitede MEB ve Gezegen Yayınları'nın ders kitabında birer metin bulunmaktadır. Örnek metin de her iki ders kitabında aynıdır. Bu bağlamda 11. sınıf ders kitabında bulunan halk edebiyatı ile ilgili metinlerin yetersiz olduğu ve iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

12. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarında toplam 7 ünite yer almıştır. Halk edebiyatına ilişkin metinler sadece 3. ünite içerisindedir. Diğer altı ünitede herhangi bir metne rastlanılmamıştır. Her iki ders kitabında da iki metin örneği bulunmaktadır. Metin örnekleri MEB ve Ordinat Yayınları ders kitabında farklıdır. Elde edilen verilere göre 12. sınıftaki halk edebiyatı metinlerinin çeşitlenip daha yeterli bir düzeye getirilmesi gerekmektedir.

Tür temelli yaklaşım çerçevesinde ders kitaplarının her sınıf düzeyinde gözle görülür bir biçimde değişip geliştiği tablolar üzerinden sunulmuştur. Bu bağlamda halk edebiyatı metin örneklerine yeteri kadar yer verilmediği tespit edilmiştir.

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerine yönelik alan uzmanlarının görüşlerinden hareketle elde edilen verilerden 4 tema belirlenmiştir.

1. tema "halk edebiyatı metinlerinin genel algısı" olarak belirlenmiştir. Temaya ilişkin kategoriler olumlu ve olumsuz yönler olarak oluşturulmuştur. Olumlu yönlerde yer alan kod sayısı olumsuz yönlerde yer alan kod sayısından daha fazladır. Olumsuz yöne ilişkin frekans sayısının sayıca fazla olması halk edebiyatı genel algısının olumsuz açıdan daha baskın olduğunu göstermektedir. Daha çeşitli ve yeterli sayıda metnin yer alması gerektiği belirtilmiştir.

2. tema halk edebiyatı metinlerinin eğitimdeki etkisi olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu temada etkililik kategorisi uyumluluk kategorisine göre sayıca daha fazla koddan oluşmaktadır. Etkililik kategorisinin frekansının daha yüksek olmasının sebebi seçilen metinlerin öğrenciler için önemli olmasından kaynaklanır. Etkililik ayrıca millî değerlerin öğretilmesi konusunda da etken rol oynamaktadır.

3. tema "dil ve üslup" olarak belirlenmiştir. Bu temada dil kategorisi daha fazla kod ve frekans ile üslup kategorisinden ayrılmaktadır. Dil kategorisinin daha yüksek kod ve frekanstan oluşması seçilen metinlerin açık, anlaşılır, yazım ve noktalama kurallarına uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Seçilen metinlerin öğrenciler için anlatımın sade ve öğrenciler için dikkat çekici bir şekilde olması gerektiğine yönelik ifadeler yer almaktadır.

4. tema "metin seçimi" olarak belirlenmiştir. Çeşitlilik kategorisi, bağlam ve içerik kategorisine göre daha fazla kod ve frekanstan oluşmaktadır. Türk kültürünü yansıtması ve farklı türlerin ders kitabında yer alması, çeşitli metinlerin var olması metin seçimi açısından önemlidir. Seçilen metinlerin değişik türlerle birlikte kullanılarak zenginleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Halk edebiyatı metinlerine ilişkin elde edilen verilerden hareketle yapılan tematik analiz; halk edebiyatı metinlerinin ders kitaplarında nasıl algılandığını, eğitimdeki etkilerini ve metin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları ortaya koymaktadır. Katılımcıların görüşleri, metinlerin eğitimde daha etkili kullanılabilmesi için ders kitabı yazarları ve eğitim politikası belirleyicilerine önemli öneriler sunmaktadır. Metinlerin dil ve üslup açısından daha dikkatli seçilmesinin, öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde düzenlenerek çeşitlendirilmesinin, eğitimdeki başarıyı artıracağı düşünülmektedir.

Sekiz ders kitabından ve uzman görüşlerinden elde edilen verilerden hareketle halk edebiyatı metinlerinin yeterli düzeyde yer almadığı, daha çeşitli örneklerle düzeylere göre zenginleştirilmesi gerektiği uzmanlar tarafından ifade edilmiştir. Tüm bu etkenler göz önünde

bulundurulduğunda ders kitaplarında yer alan halk edebiyatı metinlerinde eser çeşitliliği olmadığı ve içeriğinin basit olduğu, birçok açıdan yetersiz olduğu saptanmıştır.

Halk edebiyatı metinlerinin ortaöğretim düzeyi okullarda daha verimli, daha nitelikli bir şekilde işlenmesi ve öğrenciler tarafından sevilmesi için getirilebilecek öneriler şunlardır:

1. Öğrencilerin daha fazla örnekle ve orijinal metinle karşılaşması sağlanarak halk edebiyatını öğrenmeleri sağlanmalıdır.
2. İşlenen konu dâhilinde eğer mümkünse derse âşıklar davet edilebilir. Böylelikle konu daha kalıcı ve eğlenceli bir şekilde işlenebilir. Eğer bu mümkün olmazsa âşıkların videolarının sınıf ortamında öğrenciyle paylaşılabileceği bir öğretim ortamı düzenlenebilir.
3. Halk edebiyatı konusuna ilişkin canlandırma ve müzikal çalışmaları yapılarak öğrencilerin ders ortamında daha aktif olmaları sağlanabilir.
4. Kullanılan Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin sayı ve niteliği öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine göre daha çok örnekle zenginleştirilebilir.
5. Halk edebiyatı metinleri düzenlenirken Doğu ve Batı medeniyetleri ürünleri karşılaştırmalı olarak daha çok örnekle gösterilebilir.
6. Türler tüm sınıf düzeylerinde işlenecek şekilde örnek metinlerden oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (1977). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim I.* (1. baskı). Türk Dil Kurumu.

Al, G. (2020). *10. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi ders kitabındaki metinlerin kelime evreninin incelenmesi* (Tez No. 608203) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Albayrak, N. (2012), *Halk edebiyatı kapsamı-biçimi ve tür özellikleri-literatürü.* (1. baskı). Kapı.

Alk, M. (2021). *Ortaokul müzik dersi öğretim programının öğretmen ve uzman görüşlerine göre değerlendirmesi* (Tez No. 676307) [Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Altundal, S. (2021). *Ortaöğretim 2. kademe Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki kadın imajının -100 temel eser serisi kapsamında- Türk romanları açısından değerlendirmesi* (Tez No. 680952) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Alver, K. (2006). Edebiyat ve kimlik. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* 2, 32-43. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/29118/311505

Arseven, A. (2003). *İlköğretim 7. sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve uzman görüşleri* (Tez No. 132907) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi (DEUHFED).* *9*(1), 23-28.

Türk Dil Kurumu. (2007). *Büyük Türkçe Sözlük.* Türk Dil Kurumu.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri.* Pegem Akademi.

Calp, M. C., & Aslan, F. (2019). 2011 dil anlatım ve Türk edebiyatı dersleri ile 2018 Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programlarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 7(17)*, 357-393. https://doi.org/ 10.33692/avrasyad.590697

Cansız-Aktaş, M. (2019). Nitel veri toplama teknikleri. Özmen, H. & Karamustafaoğlu, O. (Eds.) *Eğitimde araştırma yöntemleri.* (2. baskı, s.114-135). Pegem Akademi.

Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları: nicel ve nitel bir araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi.* (H. Ekşi, Çev. Ed.). Edam. (Çalışmanın orijinali 2012'de yayımlanmıştır)

Cunbur, M., & Parlatır, İ. (1988). Edebiyat. *Erdem Dergisi. 5*(11), 361-404. https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44539/552476

Çalık, M. & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*,*39*(174), 33-38. http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412

Dilaçar, A. (1968). *Dil, diller ve dilcilik.* Türk Dil Kurumu.

Doğanay, A. (2008). (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri.* (2. baskı). Pegem Akademi.

Emil, B. (2007). *Edebiyat Sohbetleri'ne dâir.* Banarlı, N. S. *Edebiyat Sohbetleri,* Kubbealtı.

Güder, S. (2019). *2018 Türk dili ve edebiyatı öğretim programında göre hazırlanan ders kitaplarındaki Türk halk edebiyatı metinlerinin incelemesi* (Tez No. 555620) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Güven, H. (2017). *Dokuzuncu sınıf İngilizce ders kitabının öğretmen ve uzman görüşlerine göre değerlendirmesi* (Tez No. 472214) [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi-Aydın]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Hazım, S. (2019). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan hikâye ve roman metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Tez No. 589506) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

İmrol, M. H., Dinçer, A., Doğan-Güledenoğlu, B. N., & Babadoğan M. C. (2021). 2018 Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 46*(207), 403-437. http://doi.org/10.15390/EB.2021.9625

Jusdanis, G. (1998). *Gecikmiş modernlik ve estetik kültür.* (B. Eyüboğlu, Çev. Ed.). Metis. (Çalışmanın orijinali 1991'de yayımlanmıştır)

Kafkasyalı, A. (2005). Türk halk edebiyatı öğretiminin önemi ve lise öğretim programlarındaki yeri üzerine bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* (12), 61-76.

Kavcar, C. (1987). Türk dili ve edebiyatı öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 20*(1), 261-273. https://doi.org/ 10.1501/Egifak_0000001077

Kılıç, S. (2019). *Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabı (2017-2018) hakkındaki görüşleri (Ankara ili Çankaya örneği)* (Tez No. 589686) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Kurtoğlu, F. S. (2015). *Türk edebiyatı dersi öğretim programında yer alan halk edebiyatı konularıyla ilgili kazanımlara ilişkin öğretmen görüşleri (Ankara ili örneği)* (Tez No. 421447) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. (2018). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı.* Ankara.

Tan, Ş. (2013). (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri.* (9. baskı). Pegem Akademi.

Topçuoğlu, F. (2006). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında bulunan halk edebiyatı metinlerindeki metin sonu sorularının temel eğitim Türkçe programında amaçlanan davranışlara uygunluğu* (Tez No. 190008) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi-Kütahya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük.* Türk Dil Kurumu.

Uyar, F. (2013). *İlk Türk dili ve edebiyatı ders kitapları üzerine inceleme 1870-1910 (Mi'yaru'l-kelam – Tedarisat-ı edebiye – Tarih-i edebiyat-ı Osmaniye)* (Tez No. 380241) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Trabzon]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Uzunöz, A., & Aktepe, V. (Ed.). (2018). *Özel öğretim yöntemleri cilt-1.* Pegem Akademi.

Ünsal, Y., & Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak M.E.B. ilköğretim 4. sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bakış. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 107-120. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77404

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (12. baskı). Seçkin.

EKLER

Ek1. Görüşme Formu

Merhaba, ben yüksek lisans öğrencisi Aleyna Gezmiş. Bu çalışmada ortaöğretim kurumlarında Türk dili ve edebiyatı derslerinde kullanılmakta olan kaynaklarda işlenen halk edebiyatı metinlerine yönelik öneriler getirmek amacıyla uzman halk bilimcilerle görüşüyorum.

I. Kişisel Bilgiler

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Eğitim Durumu:

Yüksek Lisans: ( )

Doktora: ( )

II. Görüşme Soruları

1. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerini nasıl buluyorsunuz?
2. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerini dersin halk edebiyatı öğretimini gerçekleştirmede ne düzeyde etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?
3. Ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri hakkında olumlu ve olumsuz eleştirileriniz nelerdir?
4. Sizce halk edebiyatı öğretiminde metin seçiminin önemi nedir? Açıklar mısınız?
5. Ders kitaplarında halk edebiyatı dönemi için hangi konuların öncelikli/kesin olarak yer almasını önerirsiniz. Gerekçeleriyle açıklar mısınız?
6. Ders kitaplarında halk edebiyatı dönemi için metin seçiminde nelere dikkat edilmesi gerekir?
7. Ders kitabında yer alan halk edebiyatı metinlerinin seçiminde dil ve üslup bakımından nelere dikkat edilmesi gerekir?

Ek2. Uzman Gönüllü Katılım Formu

Sayın Uzman;

Hazırlanan bu form sizinle gerçekleştireceğimiz çalışmalara yönelik genel bir bilgi vermek ve yazılı olarak da izninizi almak amacıyla düzenlenmiştir. Araştırma kapsamında sözlü olarak çalışmaya katılmaya gönüllü olduğunuz için teşekkür ediyorum. Yapılacak çalışmaya yönelik olarak Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım. Doç. Dr. Hamza KOLUKISA danışmanlığında "Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Halk Edebiyatı Metinlerinin Uzman Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmam kapsamında sizinle görüşmeler yapmayı planlamaktayım. Sizinle yapacağımız görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınacaktır. Bu çalışmanın herhangi bir aşamasında ya da herhangi bir haftasında talebiniz olması durumunda kayıtları dinleyebilir, görüşme notlarına ulaşabilir ve verecek olduğunuz bilgilerden dolayı kendinizi rahatsız hissettiğiniz takdirde çalışmadan ayrılabilirsiniz.

Araştırma kapsamında sizden alınacak olan veriler ***SADECE*** bu araştırma kapsamında kullanılacak olup, yayımlanma aşamasında ***KESİNLİKLE*** gerçek isminizden bahsedilmeyecektir. Bunun yerine size geçici bir kod verilecektir. Araştırma kapsamında kullanılacak olan ses kayıtları verileri araştırmacıda kalacaktır. Herhangi bir sebeple verilerin başka kişilerin eline ulaşması durumunda *tüm yasal sorumluluk araştırmacıya ait olacaktır.* Çalışmaya katılım gönüllülük esasında gerçekleştirilecektir. Araştırmaya katılıp katılmama hakkına sahip olacaksınız. Çalışmaya katıldıktan sonra herhangi bir sebeple ayrılmak isterseniz üzerinize herhangi bir sorumluluk yüklenmeyecektir.

Araştırmanın işleyişine, sürecine ya da herhangi bir aşamasına yönelik olarak herhangi bir sorunuz varsa sorabilirsiniz. Araştırmacı tarafından hazırlanan bu sözleşmeyi okuyarak araştırmaya gönüllü olarak katıldığınızı ve süreçle ilgili olarak yeteri kadar güvenceye sahip olduğunuzu onaylayan bu formu imzalamanız beklenmektedir.

Sözleşmeyi okuyarak herhangi bir sorun olmadığını, çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı ve elde edilen verilerin bilimsel olarak kullanılmasına onay verdiğimi belirtirim.

Katılımcı Uzmanın
Adı Soyadı:
Tel No:
İmza:
Tarih:

Sorumlu Araştırmacı
Doç. Dr. Hamza KOLUKISA
Atatürk Üniversitesi

Araştırmacı
Aleyna GEZMİŞ
Atatürk Üniversitesi

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Aleyna GEZMİŞ

Doğum yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans

: 2017-2021, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

: 2021-2024 İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi.

Yüksek Lisans

: 2021-2024 Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Yabancı Dil : İngilizce

İletişim

E-Posta :